

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного
бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна магістерська робота

на тему: «**ФРАНЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ: ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЛІДЕРСТВА**»

Виконав: студент 2 курсу, групи УКР-61
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Туймухін Олексій Олександрович
(прізвище та ініціали)

ЖБ

Керівник: док. істор. н., проф. Лиман С.І.
(прізвище та ініціали)

Л

Рецензент: д. н. з держ. упр., проф. Солових

В.П.

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

Велієв Фаріз Тейюб огли

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

ННІ «Каразінський інституту міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) другий (магістерський)

Напрямок підготовки _____

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ

**завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.**

“ _____ ” _____ 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)**

Туймухіна Олексія Олександровича
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Франція та трансформація європейського союзу: політичні виклики та перспективи лідерства»

Керівник роботи Лиман Сергій Іванович, док. істор. н., проф.

Затверджені наказом по університету № 4001-5/3239 від 15.09.2025

2. Строк подання студентом роботи 20.11.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

Розглянути теоретико-методологічну базу дослідження трансформації ЄС; проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження у контексті політичного лідерства Франції; охарактеризувати соціально-економічну та політичну специфіку Франції як передумову її ролі в ЄС; дослідити Францію як рушійну силу політичної інтеграції в ЄС крізь історичну ретроспективу; проаналізувати європейську стратегію Франції у період реформ ЄС (1990–2024 рр.);

визначити особливості політичного лідерства Франції в умовах президентства Еммануеля Макрона; дослідити Францію як один з провідних економічних центрів Європейського Союзу; оцінити роль Франції в розвитку єдиного європейського ринку та формуванні фіскальної політики; проаналізувати економічні взаємовідносини Франції та України у контексті політики ЄС.

4. План роботи

№ з/ п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження політичного та економічного розвитку Франції
2	Розділ 2. Політичний вимір участі Франції в трансформації ЄС
3	Розділ 3. Економічний аспект участі Франції у трансформації ЄС

Дата видачі завдання 20.05.2025 р.

Студент

ЖБ
підпис

Олексій ТУЙМУХІН
ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

Сергій ЛИМАН
ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Туймухін О.О. Франція та трансформація європейського союзу: політичні виклики та перспективи лідерства.

Робота присвячена аналізу ролі Франції в процесі трансформації Європейського Союзу в умовах сучасних політичних викликів. У дослідженні розкрито еволюцію французького бачення європейської інтеграції, визначено ключові пріоритети Парижа щодо реформування інституційної архітектури ЄС та зміцнення його стратегічної автономії. Проаналізовано політичні ініціативи Франції, спрямовані на посилення лідерських позицій держави в європейській політиці, зокрема у сферах безпеки, економічної координації та зовнішньої політики. Окреслено перспективи французького лідерства та можливі сценарії подальшої трансформації ЄС у контексті внутрішніх та зовнішніх викликів.

Ключові слова: Франція, Європейський Союз, політична трансформація, європейська інтеграція, стратегічна автономія, лідерство.

Tuimukhin O.O. France and the transformation of the European Union: political challenges and leadership prospects.

The paper examines France's role in the transformation of the European Union amid contemporary political challenges. The study highlights the evolution of the French vision of European integration and identifies Paris's key priorities regarding the reform of the EU's institutional architecture and the strengthening of its strategic autonomy. It analyzes France's political initiatives aimed at reinforcing the country's leadership within European politics, particularly in the areas of security, economic coordination, and foreign policy. The research outlines the prospects of French leadership and possible scenarios for the future transformation of the EU in the context of internal and external challenges.

Keywords: France, European Union, political transformation, European integration, strategic autonomy, leadership.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження політичного та економічного розвитку Франції	7
1.1. Міжнародні зв'язки Франції як об'єкт наукового дослідження	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	12
1.3. Соціально-економічний та політичний профіль Франції	14
Розділ 2. Політичний вимір участі Франції в трансформації ЄС	21
2.1. Франція як рушійна сила політичної інтеграції в ЄС: історична ретроспектива	21
2.2. Європейська стратегія Франції у період реформ ЄС (1990–2024 рр.)	30
2.3. Політичне лідерство Франції за президентства Еммануеля Макрона	40
Розділ 3. Економічний аспект участі Франції у трансформації ЄС	50
3.1. Франція як один з економічних центрів Європейського Союзу	50
3.2. Роль Франції в розвитку єдиного європейського ринку та фіскальної політики	53
3.3. Економічні взаємовідносини Франції та України в контексті політики ЄС	57
Висновки	63
Список використаних джерел	67

ВСТУП

Європейський Союз перебуває у стані постійної трансформації, зумовленої як внутрішніми, так і зовнішніми викликами. Серед країн-членів ЄС Франція традиційно відіграє одну з ключових ролей, поєднуючи політичне, економічне та культурне лідерство. Розташована в самому центрі європейського політичного процесу, Франція є не лише рушійною силою інтеграційних ініціатив, але й актором, від позиції якого залежить майбутній баланс сил у ЄС. У цьому контексті питання трансформації Європейського Союзу та ролі Франції як лідера набуває особливої актуальності для політичної науки та міжнародних відносин.

Актуальність теми дослідження. Європейський Союз перебуває у фазі глибокої політичної трансформації, зумовленої як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, що вимагають переосмислення його стратегічних орієнтирів. Ключові виклики – криза демократичних інститутів, зростання євроскептицизму, посилення популістичних рухів, недостатня солідарність між країнами-членами у питаннях міграції та безпеки, а також структурні економічні дисбаланси – створюють ситуацію, у якій традиційні моделі управління вже не забезпечують необхідного рівня ефективності. До цього додаються зовнішні чинники: нестабільність міжнародної системи, підвищення геополітичної конкуренції, зміна ролі США у європейській безпеці та посилення глобальних акторів, насамперед Китаю та Росії. У таких умовах ЄС змушений шукати нові підходи до забезпечення своєї конкурентоспроможності, стабільності та стратегічної автономії.

На цьому тлі Франція виступає одним із ключових претендентів на роль лідера процесу трансформації ЄС. Як держава-засновниця, ядерна потуга, постійний член Ради Безпеки ООН та одна з найвпливовіших економік Союзу, Франція має політичний, військовий та інституційний потенціал для формування нових інтеграційних векторів. Французька політична думка традиційно спрямована на поглиблення інтеграції, зміцнення автономії Європи та захист її стратегічних інтересів. У період, коли Німеччина стикається з

внутрішніми економічними та політичними труднощами, а інші країни-члени не демонструють достатньої готовності до лідерства, Франція фактично залишається ключовим драйвером реформ.

Особливої ваги набувають ініціативи Франції щодо посилення оборонної спроможності Європейського Союзу, створення спільних військових проєктів та розбудови стратегічної автономії в критичних сферах – оборона, енергетика, високі технології. Франція системно просуває ідею «Європи, що захищає», акцентуючи увагу на необхідності зменшення залежності від зовнішніх партнерів та розвитку власних можливостей у галузях безпеки та оборони. У контексті зовнішньополітичних криз, зокрема російської агресії проти України, питання європейської безпеки постає особливо гостро, а французькі ініціативи стають важливими для формування довгострокових стратегічних підходів ЄС.

Крім того, Франція активно впливає на реформування інституційної архітектури ЄС, пропонуючи оновлені механізми управління, зокрема реформу процедури ухвалення рішень, розширення компетенцій наднаціональних інституцій, створення багаторівневої моделі інтеграції та структуризацію політичного простору Союзу. Важливим елементом є також французьке бачення майбутнього економічного розвитку ЄС, що включає підтримку інновацій, розвиток зелених технологій, зміцнення промислової бази та формування єдиної конкурентоспроможної економічної політики.

Ступінь вивченості проблеми. Проблематика ролі Франції у формуванні політики Європейського Союзу має значний науковий інтерес. Дослідження останніх років зосереджуються на ініціативах французьких президентів щодо поглиблення оборонного співробітництва, розвитку спільної зовнішньої політики та реформування єврозони. Значна увага приділяється концепції «стратегічної автономії ЄС», яку активно просуває Париж, а також проєктам співпраці Франції з Німеччиною як ядром інтеграційного процесу. Водночас недостатньо вивченими залишаються питання довгострокових перспектив французького лідерства, його прийняття іншими країнами-членами та впливу

зовнішніх акторів – США, Китаю та Росії – на можливості Франції реалізувати свої амбіції.

Об’єктом дослідження є роль Франції у формуванні нової архітектури ЄС, а також перспективи її політичного лідерства.

Предметом дослідження є процес трансформації Європейського Союзу у сучасних політичних та економічних умовах.

Метою дослідження є вивчення ролі Франції у трансформації Європейського Союзу та визначення перспектив її політичного лідерства в умовах сучасних викликів.

Для досягнення мети дослідження планується розв’язання наступних **завдань**:

1. Розглянути теоретико-методологічну базу дослідження трансформації ЄС.
2. Проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження у контексті політичного лідерства Франції.
3. Охарактеризувати соціально-економічну та політичну специфіку Франції як передумову її ролі в ЄС.
4. Дослідити Францію як рушійну силу політичної інтеграції в ЄС крізь історичну ретроспективу.
5. Проаналізувати європейську стратегію Франції у період реформ ЄС (1990–2024 рр.).
6. Визначити особливості політичного лідерства Франції в умовах президентства Еммануеля Макрона.
7. Дослідити Францію як один з провідних економічних центрів Європейського Союзу.
8. Оцінити роль Франції в розвитку єдиного європейського ринку та формуванні фіскальної політики.
9. Проаналізувати економічні взаємовідносини Франції та України у контексті політики ЄС.

Методологія дослідження. У роботі використовуються загальнонаукові методи: історичний аналіз, порівняльний аналіз, індукція й дедукція, моделювання, конкретизація та спеціальні методи дослідження міжнародних відносин: системний, інституційний та структурно-функціональний підхід.

Специфіка джерельної бази. Джерельна база дослідження ролі Франції у трансформації Європейського Союзу є багаторівневою та охоплює офіційні документи, наукові праці та аналітичні матеріали. Важливу роль відіграють документи Європейського Союзу, зокрема Treaty of Lisbon (2007), White Paper on the Future of Europe (2017) та EU Global Strategy (2016), які визначають рамки інтеграційних процесів і дозволяють простежити еволюцію позиції Франції у європейських інституціях. Значний внесок у вивчення цієї проблематики зробили наукові праці таких авторів, як С. Lequesne (France and the European Union, 1999), R. Ladrech (Europeanization and National Politics, 2010), S. Meunier та К. McNamara (Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty, 2007), Н. Drake (Contemporary France and the European Union, 2012) та D. Howorth (Security and Defence Policy in the European Union, 2014). Вони дозволяють проаналізувати різні виміри участі Франції у формуванні політики ЄС – від економічного до оборонного.

Важливим джерелом інформації є також публікації у провідних наукових журналах, зокрема Journal of Common Market Studies, West European Politics та European Union Politics, де досліджуються актуальні ініціативи Парижа, включаючи концепцію стратегічної автономії та реформи єврозони, що активно просуваються президентом Еммануелем Макроном. Доповнюють цю базу аналітичні доповіді європейських дослідницьких центрів, таких як European Council on Foreign Relations (ECFR), Institut français des relations internationales (IFRI) та Carnegie Europe, які пропонують прогнози щодо можливостей і обмежень французького лідерства у процесі трансформації ЄС.

Структура й обсяг. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Містить 77 сторінок тексту,

4 рисунки, 5 таблиц. Список використаних джерел включає 65 найменування літератури, з них 42 електронні публікації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ФРАНЦІЇ

1.1. Міжнародні зв'язки Франції як об'єкт наукового дослідження

Інтеграційні процеси в Європейському Союзі залишаються одним із ключових напрямів сучасних політичних досліджень, оскільки саме вони визначають майбутнє регіональної стабільності та глобальної ролі Європи. В основі цих процесів лежать міжнародні договори, які створили інституційний та правовий каркас Союзу, зокрема Маастрихтський договір і Договір про функціонування Європейського Союзу. Поглиблення інтеграції відбувалося не лише під впливом економічних факторів, а й завдяки політичним ініціативам провідних держав, серед яких Франція традиційно відіграє особливу роль. Її бачення інтеграції завжди поєднувало прагнення до посилення політичного виміру співпраці з відстоюванням національних інтересів. Таким чином, дослідження трансформації Європейського Союзу вимагає системного підходу до аналізу наукових теорій та методологій, які пояснюють логіку цих процесів.

Серед класичних наукових підходів значне місце займає неофункціоналізм, що підкреслює ефект «перетікань» інтеграції з економічної у політичну сферу. Ця концепція добре пояснює створення спільної валютної політики та інституцій наднаціонального рівня [54]. Франція з моменту заснування Європейських співтовариств підтримувала розвиток політичних інститутів, що посилювали б роль Європи на світовій арені [31]. Інший підхід – інтерговернменталізм – наголошує на ключовій ролі держав у прийнятті рішень, розглядаючи наднаціональні структури як похідні від національних інтересів [56]. Ця модель добре ілюструє поведінку Франції у переговорах щодо економічних реформ, де Паризький уряд наполягав на власних умовах навіть у рамках колективних рішень [62]. Сучасні кризи Європейського Союзу сприяли поширенню постфункціоналістських концепцій, які пояснюють зростання євроскептицизму та політичної поляризації, що особливо проявилися під час

останніх виборів у Франції [12; 24]. Паралельно новий інституціоналізм дозволяє аналізувати обмеження та можливості, які задають формальні правила Союзу [35]. Таким чином, наукові підходи створюють багатовимірне пояснення інтеграційних трансформацій, у яких Франція виступає як рушій і водночас як стримуючий фактор.

Методологічна база дослідження трансформації Європейського Союзу включає системний, інституційний і порівняльний принципи. Системний підхід розглядає Європейський Союз як комплекс взаємопов'язаних політичних, економічних і соціальних підсистем, де внутрішні зміни у Франції – від економічних реформ до оборонної політики – безпосередньо впливають на загальноєвропейську стабільність [41]. Інституційний аналіз дозволяє оцінити вплив правил і процедур, зокрема у діяльності Європейської ради та Європейської комісії, де Франція активно просуває свої ініціативи, але водночас стикається з обмеженнями [51]. Порівняльний метод, у свою чергу, допомагає співставити позицію Франції з іншими ключовими державами, насамперед із Німеччиною, що дає можливість виявити баланс між економічними і політичними пріоритетами обох країн [9]. У поєднанні ці принципи формують інструментарій для аналізу як історичних етапів інтеграції, так і сучасних кризових процесів.

Міждисциплінарні методи надають змогу інтегрувати результати досліджень економіки, політології, соціології та права. Економічний аналіз демонструє, що позиції Франції у Європейському Союзі прямо залежать від стану її національної економіки: уповільнення зростання у 2025 році поставило під питання її лідерські амбіції [45]. Соціологічні дослідження виявляють низький рівень довіри французів до наднаціональних інституцій, що стимулює розвиток популістських і ультраправих рухів [24]. Політологічний підхід розкриває роль стратегій Еммануеля Макрона, зокрема його концепції «суверенної Європи», спрямованої на посилення інтеграції [20]. Правовий аналіз дозволяє показати, як міжнародні договори – від Маастрихта до сучасних документів – визначають правові рамки для французької участі в інтеграційних

процесах [1; 2]. Завдяки поєднанню цих методів трансформація Європейського Союзу розглядається як багатовимірний процес, де економічні індикатори, суспільні настрої, політичні стратегії та правові норми формують цілісну картину.

Теоретичні моделі трансформації регіональних інтеграційних об'єднань розкривають логіку еволюції від економічного співробітництва до політичної інтеграції. Неофункціоналізм, запропонований Е. Хаасом, пояснює процес через механізм «spillover», коли інтеграція з однієї сфери перетікає в інші, наприклад від економіки до політики [54]. Ця модель дозволяє зрозуміти формування Європейського валютного союзу, що стало ключовим кроком у розвитку політичної єдності [1]. Ліберальний інтерговернменталізм, розроблений А. Моравчиком, розглядає інтеграцію як результат міждержавних домовленостей, де провідні країни, зокрема Франція та Німеччина, визначають стратегічні напрями розвитку Союзу [9]. Прикладом є укладення Маастрихтського договору, що узгодив створення єдиної валюти та спільної зовнішньої політики [2]. Постфункціоналізм, який виник у контексті кризи легітимності Європейського Союзу, робить акцент на зростанні ролі національної ідентичності та громадської думки, що особливо відчутно у Франції під час парламентських виборів 2024 року [12; 24]. Новий інституціоналізм доповнює картину, акцентуючи увагу на впливі норм і правил, що регулюють поведінку держав у рамках європейських інституцій [35]. Сукупність цих моделей дозволяє аналізувати як історичні етапи інтеграції, так і сучасні трансформаційні процеси.

Регіональні інтеграційні об'єднання у світі, зокрема Європейський Союз, можуть також розглядатися крізь призму теорії регіоналізму та концепції багаторівневого врядування. Регіоналізм пояснює створення інтеграційних об'єднань через прагнення держав посилити свою конкурентоспроможність у глобальній системі [56]. Багаторівневе врядування описує співіснування наднаціональних, національних і регіональних рівнів управління, що добре ілюструє діяльність Європейського Союзу, де Франція як держава-член

взаємодіє одночасно на кількох рівнях [53]. Такий підхід пояснює, чому політика Франції щодо енергетики та оборони реалізується як через національні програми, так і через інститути Європейського Союзу [39]. Прикладом є ініціативи Парижа з формування європейської оборонної стратегії після початку війни Росії проти України, що було погоджено у рамках спільних європейських рішень [62]. Водночас ці моделі дозволяють оцінити суперечності, які виникають між національними інтересами та спільними інтеграційними цілями, що особливо проявляється у дискусіях щодо реформування бюджету Європейського

Союзу [33]. Теоретичні моделі трансформації регіональних інтеграційних об'єднань створюють підґрунтя для комплексного розуміння процесів, у яких Франція відіграє одну з провідних ролей.

Джерельна база дослідження трансформації Європейського Союзу включає міжнародно-правові акти, статистичні матеріали та наукові дослідження. Основними документами виступають установчі договори, зокрема Договір про Європейський Союз і Договір про функціонування Європейського Союзу, що визначають правові рамки інтеграційних процесів [1; 2]. До офіційних джерел також належать стратегії та комунікації Європейської комісії, серед яких «Strategic Agenda 2024–2029», що задає пріоритети політичного розвитку

Союзу [35]. Статистичні матеріали Євростату та ОЕСР дозволяють аналізувати економічні показники Франції та інших країн-членів, зокрема темпи зростання ВВП, рівень безробіття та інвестиційну активність [33; 41]. Важливим компонентом є наукові дослідження, що висвітлюють історію французької участі у формуванні європейських інституцій та сучасні політичні виклики [27; 54]. Особливе значення мають праці, присвячені стратегії Еммануеля Макрона, який пропонує модель «суверенної Європи», що має на меті посилення ролі Союзу на світовій арені [20]. Офіційні ресурси посольств Франції та України доповнюють базу актуальними відомостями про двосторонні відносини та позицію Франції в інтеграційних процесах [18; 19]. Таким чином, джерельна

база поєднує нормативні документи, статистичні показники та аналітичні праці, що забезпечує багатовимірний аналіз.

Джерельна база включає також матеріали міжнародних організацій та аналітичних центрів, які відображають сучасні тенденції розвитку європейської інтеграції. Економічні звіти Європейської комісії демонструють прогностичні оцінки розвитку Франції, що прямо впливають на її роль у Європейському Союзі [41]. Огляди бізнес-клімату, підготовлені Business Sweden та іншими дослідницькими установами, висвітлюють позиції підприємців щодо переваг і викликів єдиного ринку [29]. Значну увагу привертають роботи провідних наукових інститутів, зокрема IFRI та ECFR, що аналізують французьку зовнішню політику у контексті європейських трансформацій [39; 49]. У цьому контексті важливим прикладом є дослідження впливу французьких ініціатив на розвиток оборонної політики Європейського Союзу після 2022 року [62]. Статистичні огляди Statista й FocusEconomics надають кількісні дані, необхідні для оцінки соціально-економічних процесів [43; 57]. Поєднання офіційних документів і незалежних досліджень дозволяє отримати об'єктивне уявлення про сучасні тенденції інтеграції.

Джерела, що стосуються зовнішньої політики Франції, створюють окремий пласт для аналізу її ролі у трансформації Європейського Союзу. Праці українських та зарубіжних дослідників акцентують увагу на поєднанні амбіцій Парижа з реаліями сучасної політики, що особливо проявилось під час президентства Макрона [15]. У підручниках і наукових працях відображено історичні етапи інтеграції, починаючи від Європейського об'єднання вугілля і сталі, у створенні якого Франція брала активну участь [31]. Документи Європейської ради та Європейської комісії містять прямі свідчення ролі Франції у формуванні політичного порядку денного Союзу [35; 58]. Матеріали провідних медіа, зокрема Deutsche Welle та Politico, розкривають сучасні виклики для Франції, зокрема посилення популізму та політичної поляризації [12; 40]. Офіційні сайти французьких дипломатичних представництв надають актуальну інформацію про ініціативи Парижа на міжнародному рівні [53].

Таким чином, джерельна база поєднує як академічні, так і практичні матеріали, що забезпечує ґрунтовність дослідження.

Таким чином, теоретико-методологічна база дослідження трансформації Європейського Союзу ґрунтується на поєднанні класичних і сучасних моделей інтеграції, які пояснюють логіку розвитку від економічної співпраці до політичного союзу. Використання неофункціоналізму, інтерговернменталізму, постфункціоналізму та інституціоналізму дозволяє врахувати багатовимірність інтеграційних процесів. Джерельна база, що складається з міжнародних договорів, офіційних документів, статистичних матеріалів та аналітичних досліджень, забезпечує комплексність аналізу. Приклади з французької політики показують, що саме ця держава виступає одним із головних ініціаторів трансформацій у Союзі. Міждисциплінарні підходи дозволяють інтегрувати економічні, соціальні, політичні та правові аспекти. Важливим фактором залишається динаміка громадської думки у Франції, яка впливає на легітимність інтеграційних рішень. Інституційні механізми, закріплені в договорах Європейського Союзу, визначають межі для національних ініціатив. Отже, поєднання теоретичних моделей та багатоджерельної бази дає можливість цілісно оцінити трансформацію Європейського Союзу та перспективи лідерства Франції.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Понятійно-категоріальний апарат дослідження трансформації Європейського Союзу визначається низкою базових понять, що відображають сутність інтеграційних процесів. Термін «трансформація Європейського Союзу» означає динамічні зміни інституційної та політичної системи, спрямовані на адаптацію до нових умов. Вони включають реформування механізмів прийняття рішень, розширення функцій європейських інститутів і розвиток спільних політик. Франція у цьому контексті розглядається як держава, здатна задавати напрям трансформацій завдяки власним ініціативам.

Одним із ключових понять виступає «лідерство», що означає політичну та інтелектуальну спроможність держави впливати на інтеграційні процеси. Для Франції воно проявляється у формуванні нових концепцій, як-от ідея «європейської політичної спільноти», запропонована Еммануелем Макроном [20]. Лідерство у цьому розумінні не обмежується дипломатією, а включає економічну та військово-політичну складові [62]. Категорія «суверенітет» у цьому випадку виступає точкою напруги, адже Франція прагне поєднати національні інтереси з колективними завданнями Союзу [32].

Категорія «європейська інтеграція» охоплює процес поступового зближення держав-членів у політичній, економічній та правовій сферах [28]. Для Франції ця інтеграція має подвійний вимір: з одного боку, країна була рушієм створення Європейських співтовариств, а з іншого – часто демонструвала обережність у питаннях передачі повноважень Брюсселю [27]. Поняття «криза» використовується для характеристики періодів загострення суперечностей, які, однак, часто ставали каталізаторами інтеграційних змін [59]. Французькі політики активно застосовують цей термін для аргументації необхідності реформування Європейського Союзу [15].

Економічний блок категорій включає поняття «єдиний ринок», що визначається як простір вільного руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили [36]. Для Франції ця категорія стратегічна: понад 86% малих і середніх підприємств вважають доступ до єдиного ринку основою зростання [55]. У цьому контексті поняття «конкурентоспроможність» і «модернізація» використовуються для оцінки ефективності реформ, спрямованих на зміцнення економічної позиції країни [16]. Прогнозоване уповільнення економічного зростання Франції до 0,6% у 2025 році підкреслює актуальність цих категорій [45].

Політичний вимір апарату представлений поняттями «зовнішня політика» та «європейське лідерство». Перше описує діяльність держави у міжнародних відносинах, включаючи участь у наднаціональних структурах [49]. Друге підкреслює здатність Франції задавати порядок денний у Європейському Союзі,

зокрема через ініціативи в сфері оборони та безпеки [39]. Категорія «реформи» фіксує конкретні дії, наприклад у сферах енергетики й оборонного співробітництва [62]. Це дозволяє пов'язати теоретичні категорії з практикою сучасної європейської політики.

Соціокультурний аспект апарату охоплює поняття «європейська ідентичність», «легітимність» і «суспільна думка». Європейська ідентичність часто конкурує з національною у Франції, створюючи додаткові виклики для інтеграції [14]. Легітимність інститутів залежить від рівня підтримки громадянами, який у Франції істотно коливається [12]. Суспільна думка впливає на виборчі результати та коригує позицію уряду в європейських питаннях [24]. Категорія «безпека» також стає центральною після 2022 року, коли Франція підтримала посилення оборонного співробітництва в межах Європейського Союзу [17].

Отже, понятійно-категоріальний апарат дослідження трансформації Європейського Союзу та ролі Франції в ньому формується комплексом політичних, економічних, правових і соціокультурних категорій. Визначення ключових понять дозволяє систематизувати дослідження і забезпечити його наукову обґрунтованість. Франція виступає прикладом держави, яка поєднує прагнення до збереження суверенітету з амбіціями поглиблення інтеграції. Використання офіційних документів, статистики та наукових досліджень робить понятійний апарат інструментом для аналізу політичних викликів. Економічні й соціальні категорії підкреслюють взаємозв'язок між внутрішніми процесами та європейським впливом. Політичні та безпекові поняття дозволяють оцінити реалії сучасної стратегії Парижа. Таким чином, сформований понятійно-категоріальний апарат є необхідною передумовою для вивчення перспектив лідерства Франції у трансформації Європейського Союзу.

1.3. Соціально-економічний та політичний профіль Франції

Франція належить до числа провідних держав Європейського Союзу, поєднуючи економічну потужність із вагомим політичним впливом. Її історична

роль у становленні європейської інтеграції зумовила статус одного з головних ініціаторів трансформаційних процесів. Країна володіє сучасною ринковою економікою, високим рівнем урбанізації та значним інноваційним потенціалом. Політична система Франції поєднує республіканські традиції з активною участю у наднаціональних структурах Європейського Союзу. Соціально-економічні та політичні особливості Франції визначають її можливості лідерства в Європі та вплив на глобальні процеси.

Франція є другою за величиною економікою Європейського Союзу після Німеччини та однією з найбільших у світі. У 2025 році її валовий внутрішній продукт прогнозується на рівні близько 3,1 трильйона доларів США, що забезпечує країні місце у «Великій сімці» [33]. Водночас темпи зростання залишаються помірними – лише 0,6% у 2025 році, що свідчить про економічне уповільнення [45]. Основними драйверами розвитку залишаються сфери послуг, промисловість та аграрний сектор, який зберігає провідне значення у сільськогосподарському виробництві Європи [43].

Таблиця 1.1 Соціальна характеристика Франції (2023–2025, %)

Категорія	2023	2024	2025
Чоловіки	48,6	48,6	48,5
Жінки	51,4	51,4	51,5
Діти (0–14 років)	17,6	17,5	17,4
Дорослі (15–64 роки)	62,1	62,0	61,9
Особи 65+	20,3	20,5	20,7
Народжуваність (на 1000 осіб)	10,4	10,3	10,2
Смертність (на 1000 осіб)	9,3	9,2	9,2
Економічно активні (працюючі)	56,5	56,7	56,8
Безробітні	7,3	7,1	7,2
Багаті (верхні 10% населення за доходами)	10,0	10,0	10,0
Середній клас	68,0	68,2	68,3
Бідні (нижчі 22% населення)	22,0	21,8	21,7

Ресурс: [9]

Рівень безробіття у Франції зберігається на рівні 7–8%, що вище середнього показника Європейського Союзу [41]. Особливістю ринку праці є висока захищеність працівників і значна роль профспілок, які активно впливають на соціальну політику держави [13]. Система соціального забезпечення вважається однією з найрозвиненіших у світі, включаючи державні пенсії, медичне страхування та програми підтримки малозабезпечених [21]. Це підвищує соціальну стабільність, хоча водночас створює значне навантаження на бюджет [33].

Франція відома своєю інноваційною економікою та науковим потенціалом. Високотехнологічні галузі, такі як авіакосмічна промисловість (Airbus), атомна енергетика та фармацевтика, займають провідні позиції на європейському ринку [46]. Країна є світовим лідером у розвитку відновлюваної енергетики та поступово зменшує залежність від традиційних енергоресурсів [41]. Водночас Франція зіштовхується з викликами, пов'язаними із зростанням інфляції та необхідністю проведення структурних реформ [45].

Головними економічними партнерами Франції є, зокрема, Німеччина, Італія та Сполучені Штати. За даними на 2024 рік, Німеччина становить близько 13,2 % французького експорту. Італія – ще один важливий ринок споживання французьких товарів, займаючи приблизно 8,2 % експорту. США забезпечують 8,6 % від експорту Франції, при цьому один із ключових секторів – авіація (Аеробус). Щодо імпорту Франції, то Німеччина також лідирує з часткою 12,4 %. Китай – другий за значенням постачальник, з приблизно 10,2 % імпорту. Ці три країни задають тон економічним відносинам Франції, формуючи великі товарні потоки, інвестиційні зв'язки й співпрацю в промисловості.

Малі та середні підприємства відіграють значну роль в економіці Франції. За даними досліджень, понад 86% французьких компаній вважають доступ до єдиного європейського ринку ключовим чинником економічного зростання [55]. Це підкреслює важливість інтеграційних механізмів для забезпечення

конкурентоспроможності. Крім того, Франція є одним із найбільших експортерів у світі, зокрема у сферах аграрної продукції, промислових товарів і технологій [29]. Збереження позицій на глобальних ринках потребує активної участі країни в торговельно-економічних переговорах у рамках Європейського Союзу [30].

Соціальні показники Франції відзначаються високим рівнем життя населення та розвиненою системою освіти. Країна має один із найвищих у Європі показників тривалості життя – понад 82 роки [57]. Система освіти поєднує сильну державну компоненту з престижними університетами й дослідницькими центрами, що забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів [3]. Разом з тим соціальна нерівність і питання інтеграції мігрантів залишаються актуальними викликами [22].

Франція є унітарною державою з республіканською формою правління. Конституція П'ятої республіки 1958 року закріпила модель напівпрезидентської системи, де повноваження розподілені між президентом і парламентом [9]. Президент обирається прямим голосуванням на п'ять років і має значні виконавчі повноваження, що робить його ключовою фігурою у політичній системі [12]. Парламент складається з Національних зборів та Сенату, які здійснюють законодавчі функції [47]. Така модель забезпечує баланс між виконавчою та законодавчою гілками влади.

Франція є унітарною державою з республіканською формою правління та змішаною (напівпрезидентською) моделлю виконавчої влади. Президент обирається загальним прямим голосуванням і виконує функції глави держави, зокрема визначає пріоритети зовнішньої політики та забезпечує національну безпеку. Прем'єр-міністр призначається президентом і очолює уряд, організовуючи реалізацію державної політики у внутрішній сфері. Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент, що складається з Національних зборів і Сенату та відповідає за ухвалення законів і контроль за діяльністю уряду. Судова влада функціонує окремо від виконавчої та законодавчої, забезпечуючи

дотримання Конституції та правового порядку. Адміністративно-територіальний устрій включає регіони, департаменти та комуни, що мають визначені законом повноваження. Система державного управління Франції ґрунтується на принципах поділу влади, централізованого керівництва та поступової децентралізації.

Політичний ландшафт Франції характеризується високою конкуренцією між центристськими, лівими та правими партіями. У 2024 році дострокові парламентські вибори засвідчили зростання підтримки ультраправих сил, що створює виклики для стабільності правлячої коаліції [12]. Президент Еммануель Макрон продовжує просувати концепцію «суверенної Європи», однак стикається з внутрішньополітичним спротивом [23]. Політична поляризація та масові протести з соціально-економічних питань залишаються характерними рисами сучасної французької демократії [15].

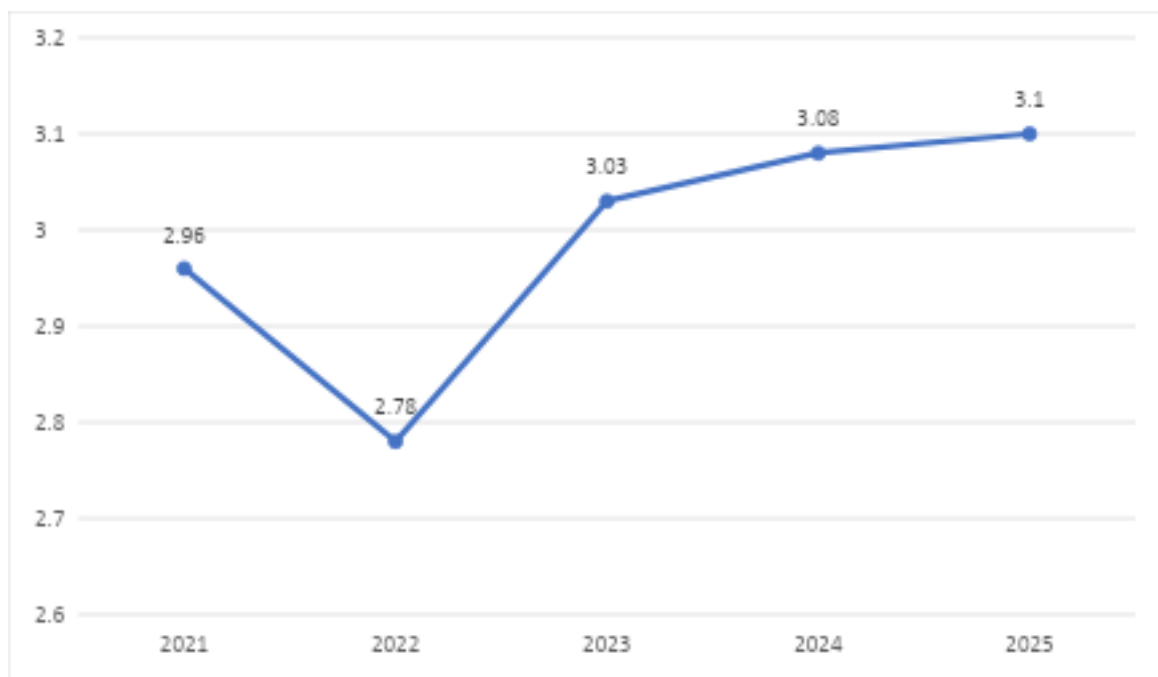

Рис. 1.1 Динаміка ВВП Франції (трлн дол. США, 2021–2025) [45]

Франція активно впливає на зовнішню політику Європейського Союзу. Вона є ініціатором багатьох інтеграційних реформ, зокрема у сфері безпеки та оборони [20]. Після початку війни Росії проти України Франція посилила роль у європейській оборонній стратегії, виступаючи за створення єдиних механізмів безпеки [17]. Крім того, країна є постійним членом Ради Безпеки ООН та

володіє ядерним арсеналом, що підкреслює її глобальний статус [49]. Це дозволяє Франції поєднувати національне лідерство з амбіціями формувати порядок денний у Європі.

Головними політичними партнерами Франції є, насамперед, країни Західної Європи – насамперед Німеччина, з якою Париж формує «двигун ЄС» і тісно співпрацює в питаннях безпеки, економіки та клімату. Франція також активно діє у форматі Quint – неформальному альянсі з США, Великобританією, Італією та Німеччиною, що координує питання НАТО, глобальної політики та стратегічних рішень. Велика Британія – ще один ключовий партнер: її уряд і Франція домовляються про посилення співпраці в обороні, боротьбі з міграцією й енергетиці. Польща, через спільну участь у регіональних ініціативах (наприклад, трикутник Веймару), стає все важливішим стратегічним союзником Франції у Східній Європі. На міжнародному рівні Франція прагне стратегічної автономії, поєднуючи трансатлантичні зв'язки із сильним європейським блоком. Водночас Франція підтримує Україну як пріоритет у своїй зовнішній політиці, зокрема через дипломатичну, економічну та військову підтримку. У глобальному контексті Франція також взаємодіє з Азією (наприклад, Індонезія, В'єтнам) для зміцнення торговельних і безпекових відносин.

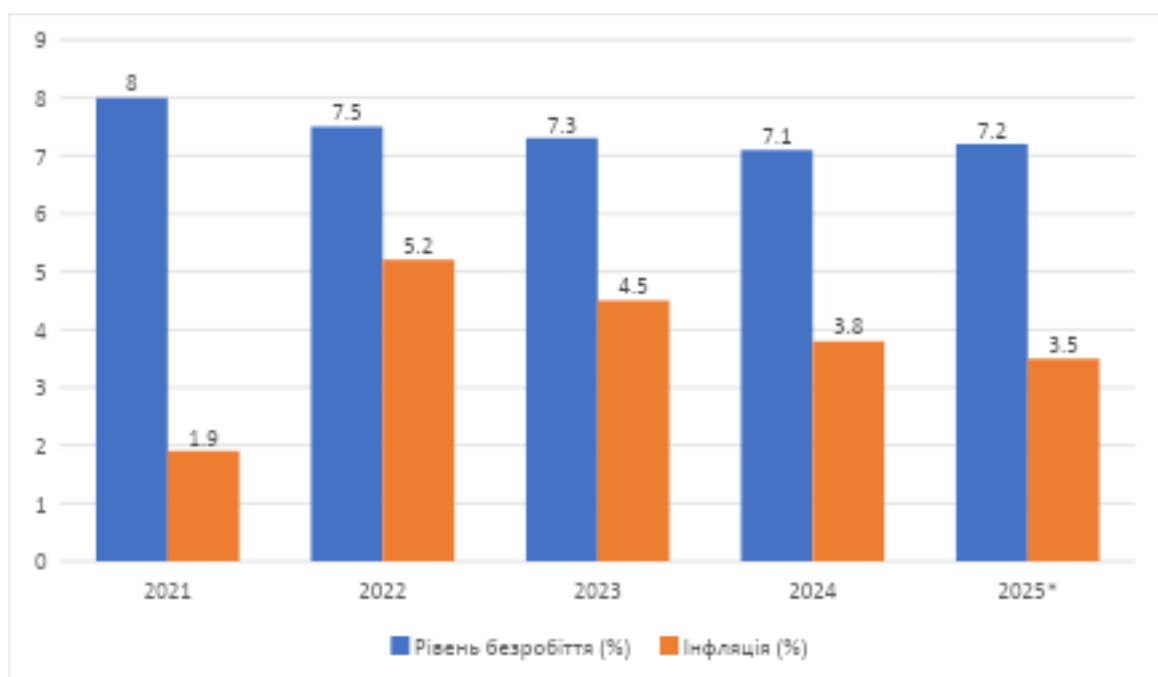

Рис. 1.2 Ринок праці Франції (2021–2025) [25]

Важливою складовою політичної характеристики є відносини Франції з іншими державами Європейського Союзу. ТанDEM Париж–Берлін традиційно виступає рушійною силою інтеграційних процесів [9]. Водночас Франція активно просуває співпрацю з країнами Південної Європи та ініціює розширення партнерств за межами Союзу [32]. Пропозиція створення «європейської політичної спільноти» стала відображенням прагнення Парижа до нових форматів інтеграції [20]. Таким чином, зовнішньополітична стратегія Франції поєднує класичні інтереси з інноваційними підходами до європейського врядування.

Отже, Франція є державою, що поєднує високий рівень соціально-економічного розвитку з потужним політичним впливом у Європейському Союзі та світі. Економіка країни спирається на поєднання індустріальних і високотехнологічних секторів, проте зіштовхується з викликами уповільнення зростання та соціальних дисбалансів. Соціальна політика базується на принципах державного забезпечення, що підвищує стабільність, але створює фінансове навантаження на бюджет. Політична система Франції поєднує сильну президентську владу з парламентським контролем, що формує стабільну основу для управління. Внутрішньополітична динаміка характеризується конкуренцією партій і підйомом крайніх сил, що впливає на процеси прийняття рішень. У зовнішній політиці Франція демонструє прагнення до лідерства в Європейському Союзі, особливо у сфері безпеки та інтеграційних реформ. Поєднання національних інтересів та європейських амбіцій формує унікальну роль країни у сучасному світі. Таким чином, соціально-економічна та політична характеристика Франції свідчить про її стратегічне значення для майбутнього Європи.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР УЧАСТІ ФРАНЦІЇ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄС

2.1. Франція як рушійна сила політичної інтеграції в ЄС: історична ретроспектива

Політична інтеграція європейських країн є результатом тривалого процесу, у якому Франція посідала одну з ключових позицій. Після Другої світової війни французькі політичні еліти прагнули створити механізми, які б гарантували мир на континенті та зміцнювали національну безпеку. Водночас, інтеграція стала інструментом для посилення політичної ролі Франції в новому європейському порядку. Суперництво з Німеччиною, страх перед домінуванням наддержав і прагнення контролювати стратегічні ресурси стали додатковими факторами. Європейський проект також став відповіддю на економічні виклики та необхідність модернізації. Французький політичний дискурс із самого початку містив у собі бачення інтеграції як балансу між спільним інтересом та збереженням національного суверенітету [2].

Витоки євроінтеграційної ідеї у французькій політиці сягають ще періоду після Першої світової війни, коли ідея об'єднаної Європи почала активно обговорюватися в інтелектуальних і політичних колах. Проте реальні контури вона набула вже після Другої світової війни, у контексті руйнівних наслідків конфлікту та необхідності економічної і політичної стабілізації. Французький міністр закордонних справ Робер Шуман став автором однієї з перших концептуалізацій європейської єдності, запропонувавши у 1950 році створення наднаціональної структури для спільного управління вугільною і сталеливарною промисловістю. Ця ініціатива була спрямована не лише на економічне відновлення, а й на запобігання майбутнім конфліктам між Францією та Німеччиною. У своєму зверненні Шуман підкреслював, що Європа не створюється одночасно, а формується через конкретні досягнення, які перш за все створюють реальну солідарність [12]. Ідеї про об'єднану Європу також

підтримувалися широким колом французьких політиків, зокрема Жаном Монне, який наголошував на прагматичному підході до інтеграції.

Таблиця 2.1 Ключові ініціативи Франції в політичній інтеграції Європи

Рік	Ініціатива	Опис	Значення для інтеграції
1950	План Шумана	Пропозиція Робера Шумана щодо створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС)	Початок європейської інтеграції; перший наднаціональний орган
1957	Римські договори	Заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС)	Створення спільного ринку – економічна база для політичного союзу
1963–1967	Вето де Голля проти вступу Великої Британії	Заперечення проти розширення ЄЕС	Демонстрація прагнення зберегти політичну автономію Європи від США
1992	Маастрихтський договір	Франція підтримала створення Європейського Союзу	Запровадження єдиної валюти, посилення політичної інтеграції
2003	Франко-німецька опозиція війні в Іраку	Спільна позиція з Німеччиною проти військової операції США	Підкреслення спільної зовнішньої політики ЄС
2005	Референдум щодо Європейської Конституції	Відхилення проєкту Конституції ЄС французами	Кризовий момент у політичній інтеграції; потреба в переосмисленні підходів
2017–2020	Ініціативи Еммануеля Макрона (Париж-Сорбонна, Конференція про майбутнє Європи)	Заклики до поглиблення інтеграції у сферах оборони, фінансів, екології	Спроба дати новий імпульс європейській єдності

Складено автором за джерелом: [16]

Для Франції євроінтеграція стала інструментом модернізації економіки та зміцнення впливу в новій системі міжнародних відносин [16]. Водночас,

частина політичної еліти з побоюванням ставилася до наднаціонального характеру запропонованих механізмів, що породжувало напругу в дискусіях про межі інтеграції. Саме з Франції походили як перші концепції європейської єдності, так і перші голоси проти надмірної федералізації.

Франція відіграла визначальну роль у створенні Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) у 1951 році, що стало першим наднаціональним інститутом нової Європи. Шуманський план передбачав передачу національного контролю над виробництвом вугілля та сталі до Спільного вищого органу, який став прообразом сучасної Європейської комісії. Основною метою цієї структури було запобігання війні між Францією і Німеччиною шляхом спільного управління ключовими ресурсами військової промисловості. Франція ініціювала цю модель співпраці не лише з міркувань безпеки, а й для стимулювання економічного розвитку через створення спільного ринку. Разом з Німеччиною, Італією, Бельгією, Люксембургом і Нідерландами Франція заклала підвалини подальшої інтеграції. Ідея була реалізована за активної участі Жана Монне, який очолив Вищий орган ЄОВС і просував наднаціональні підходи до управління. Попри початковий скептицизм деяких політичних кіл, проєкт виявився успішним та став прототипом подальших інтеграційних утворень [12]. Французька дипломатія зіграла ключову роль у досягненні політичного компромісу між учасниками і в оформленні правової архітектури цієї інституції [16].

Наступним етапом стало заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) у 1957 році шляхом підписання Римських договорів, у яких Франція також була серед ініціаторів. Створення спільного ринку і поступова ліквідація бар'єрів у торгівлі відповідали прагненням Франції щодо модернізації її економіки. Французький уряд наполягав на поетапності інтеграційного процесу, щоб уникнути втрати контролю над ключовими сферами національної політики. ЄЕС створював нові інститути, які вже мали ширші повноваження, ніж у ЄОВС, зокрема Європейську комісію, Раду

міністрів, Парламентську асамблею і Суд. Франція бачила в цих механізмах не лише інструменти спільної політики, але й засоби для просування своїх національних інтересів у ширшому контексті [14]. Римські договори заклали підвалини майбутнього внутрішнього ринку, а також сільськогосподарської політики, яка була особливо вигідною для Франції. Водночас Париж обстоював необхідність міжурядового контролю над інтеграційними процесами, щоб уникнути домінування наднаціональних інституцій. Французький підхід був амбівалентним: з одного боку – прагнення до єдності, з іншого – прагнення до збереження суверенітету [13].

Після приходу до влади Шарля де Голля у 1958 році французька політика інтеграції зазнала суттєвих змін. Де Голль розглядав європейське співробітництво як корисне лише у межах збереження пріоритету національного суверенітету. Він запропонував концепцію «Європи націй», згідно з якою європейські країни мали співпрацювати міжурядово без передачі ключових повноважень наднаціональним структурам. Де Голль був скептично налаштований до ідеї федералізму та вважав, що інтеграція не повинна загрожувати ролі Франції як самостійного центру сили [14]. Одним з інструментів реалізації цієї концепції стала «політика порожнього крісла» у 1965 році, коли Франція тимчасово вийшла з участі в роботі європейських інституцій у знак протесту проти посилення повноважень Комісії. Цей конфлікт завершився Люксембурзьким компромісом, який де-факто надав країнам-членам право вето у важливих питаннях. Політика де Голля зміцнила роль міжурядового підходу, але водночас уповільнила процеси наднаціонального зближення [15].

Попри критику, позиція де Голля мала широке суспільне підґрунтя у Франції, яка ще не була готова до повної передачі частини свого суверенітету. Його бачення Європи як співтовариства незалежних держав зберігало популярність у частини політичного спектру навіть після його відставки. Зовнішньополітична стратегія Франції в цей період була спрямована на утвердження багатопольярного світового порядку, в якому європейські країни,

зокрема Франція, виступали б самостійними гравцями. Де Голль активно підтримував співпрацю з Західною Німеччиною, але виступав проти її домінування у справах Співтовариства. Його політика підкреслювала важливість ідентичності національної держави в умовах зростаючої глобалізації. Водночас, ідеї де Голля стали основою для подальших дебатів у Франції щодо напрямку та глибини інтеграційного процесу [2].

Франція відіграла помітну роль у формуванні політичного виміру європейської інтеграції на етапі підписання Маастрихтського договору у 1992 році. Цей документ став основою для створення Європейського Союзу як політичного об'єднання, а не лише економічного співтовариства. Французьке керівництво підтримало впровадження спільної зовнішньої політики та політики безпеки, вважаючи це кроком до стратегічної автономії Європи [16]. Водночас, у французькому суспільстві не існувало консенсусу щодо темпів федералізації, що відобразилось у мінімальній перевазі на референдумі про ратифікацію договору (51 % «за») [14]. Франція прагнула зберегти ключові національні прерогативи, особливо у сфері оборони та культури, але підтримала ідею громадянства Європейського Союзу та посилення ролі Європарламенту. Маастрихтський договір позначив нову фазу французької участі в європейських процесах як політичного, а не лише економічного гравця [13].

На етапі підготовки та реалізації Амстердамського договору 1997 року Франція просуvala реформу інституційного механізму Європейського Союзу. Важливим елементом стало розширення повноважень Європейського парламенту, а також посилення ролі Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Париж підтримав введення посади Високого представника з питань спільної зовнішньої та безпекової політики, що було частиною прагнення до створення спільного стратегічного бачення в Європі [14]. Водночас, Франція виступала проти надмірного розширення впливу наднаціональних структур і наполягала на збереженні міждержавного характеру ключових сфер. Амстердамський договір також відкрив можливість для тіснішої співпраці між обраними державами-членами у сфері юстиції та внутрішніх справ, що

відповідало інтересам Франції щодо міграційної політики та безпеки [17]. Французька дипломатія активно впливала на формулювання компромісів між державами-членами, демонструючи здатність виступати в ролі координатора складних переговорів.

На саміті в Німці у 2000 році Франція опинилася у центрі складного інституційного процесу, пов'язаного з підготовкою до майбутнього розширення Європейського Союзу. У фокусі французької політики була проблема збереження балансу голосів у Раді Європейського Союзу та уникнення послаблення впливу великих країн. Президент Жак Ширак наполягав на тому, що Франція повинна зберегти свою вагу у прийнятті рішень, зокрема у зв'язку з приєднанням країн Центрально-Східної Європи [14]. Попри критику з боку менших держав, Паризька позиція базувалася на побоюванні, що надмірна демократизація інституцій знецінить стратегічну роль великих країн-засновниць. У результаті Франції вдалося відстояти механізм зваженого голосування, який зберіг її вплив у Раді. Водночас, Німцький договір вважається компромісним і недосконалим, що викликало подальші дискусії щодо необхідності нової конституційної реформи [16]. Попри це, Франція залишалася прихильником сильного і ефективного Союзу, здатного діяти у глобальній політиці.

Питання створення Конституції для Європейського Союзу стало предметом особливого інтересу у Франції, яка прагнула інституційної стабільності та зміцнення європейської політичної ідентичності. У 2004 році Франція брала активну участь у розробці проєкту Конституційного договору, який мав на меті впорядкувати структуру Союзу, закріпити юридичний статус Хартії основоположних прав і запровадити постійну посаду президента Європейської Ради [14]. Проте у 2005 році під час національного референдуму більшість французів проголосували проти його ратифікації (55 % «проти»), що стало серйозним ударом по легітимності всього процесу. Причини поразки були багатогранні: страх перед втратами у соціальній сфері, розчарування у глобалізації, а також несприйняття наднаціонального характеру запропонованих

інституцій [15]. Опитування показали, що багато виборців сприйняли голосування не як ставлення до самого тексту, а як протест проти внутрішньої політики та економічної ситуації. Поразка Франції у цьому референдумі призвела до глибокої політичної дискусії щодо майбутнього інтеграції. Французькі політики, зокрема Домінік де Вільпен, закликали до обережності у питаннях передачі суверенітету та більшої прозорості в європейському управлінні [2]. Цей провал змусив переглянути підхід до інституційних реформ і став одним із факторів зростання євроскептицизму у Франції.

У 2007 році було підписано Лісабонський договір, який по суті замінив Конституційний договір, зберігши більшість його положень, але без символічних елементів, які викликали спротив. Франція підтримала новий формат, оскільки він дозволив уникнути повторного референдуму і був ратифікований парламентським шляхом. Договір зміцнив роль Європейської Ради, запровадив механізм подвійної більшості, а також створив посаду Високого представника Європейського Союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки [14]. Французьке керівництво наголошувало на тому, що Лісабонський договір дозволяє зробити Союз більш гнучким і ефективним без надмірної бюрократизації. На цьому етапі було видно зміну риторики французької еліти – від романтичної федералістської ідеї до прагматичного інституціоналізму. Президент Ніколя Саркозі підкреслював важливість реалістичного підходу до інтеграції та ролі Європи у глобальному світі [2]. Водночас, у суспільстві залишалося певне розчарування щодо прозорості та демократичності європейських процесів. Ратифікація Лісабонського договору хоч і була формальною перемогою, але не вирішила глибші питання довіри громадян до європейського проєкту. Франція, однак, зберегла ключову роль у формуванні порядку денного інституційної реформи Європейського Союзу.

Французькі ініціативи у сфері спільної зовнішньої, безпекової та оборонної політики Європейського Союзу посідають центральне місце у її стратегічному баченні Європи. З початку 2000-х років Франція активно просуває концепцію «стратегічної автономії», яка передбачає здатність Європи

діяти незалежно від зовнішніх центрів сили, особливо у безпековій сфері [20]. У 2003 році Франція разом з Німеччиною, Бельгією і Люксембургом ініціювала створення Оперативного штабу ЄС, що стало кроком до зміцнення оборонного виміру Союзу. У 2009 році з ратифікацією Лісабонського договору було закріплено положення про Постійну структуровану співпрацю (PESCO), яку Франція активно підтримала та використовувала для поглиблення оборонної співпраці [14]. У 2017 році президент Еммануель Макрон виступив із промовою в Сорбонні, у якій закликав до створення Європейських сил швидкого реагування, єдиного оборонного бюджету та спільної доктрини [8]. Ці пропозиції були частиною ширшої стратегії щодо зміцнення Європейського Союзу як геополітичного суб'єкта. Франція також ініціювала формат Європейської ініціативи втручання (E2I), яка не є частиною структур ЄС, але об'єднує країни, готові до оперативної співпраці [20]. Париж послідовно виступає за розвиток оборонної промисловості Європи, включно з ідеєю спільних закупівель озброєння.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році Франція активізувала заклики до посилення стратегічної автономії Європейського Союзу. Президент Макрон підкреслював, що Європа має створити власну систему безпеки, яка доповнювала б, але не замінювала НАТО [18]. Французька позиція базується на ідеї, що європейські держави повинні мати можливість діяти автономно в разі кризи, коли підтримка з боку зовнішніх союзників може бути обмеженою. У відповідь на виклики, Франція підтримала створення Європейського оборонного фонду, розвиток військової мобільності та удосконалення кібербезпеки в межах ЄС [21]. Французькі стратегічні документи визначають Росію як загрозу європейській стабільності та наполягають на посиленні спроможностей ЄС до колективної оборони. При цьому Франція прагне уникати прямого дублювання функцій НАТО, натомість роблячи ставку на взаємодоповнюваність [18]. Макрон неодноразово виступав із закликами до формування спільної геополітичної культури в Європі. Франція послідовно наголошує на необхідності зміцнення військово-промислової бази

Європи, особливо на фоні зростаючої конкуренції з боку Китаю і США. Така політика знаходить підтримку в окремих країнах Європи, але викликає опір у державах, які покладаються винятково на НАТО [21].

З 2022 року Франція просуває ідею нових форматів політичної співпраці, зокрема «Європейської політичної спільноти», яка була вперше запропонована Макроном як платформа для стратегічного діалогу з державами-партнерами [7]. Цей формат охоплює не лише країни Європейського Союзу, а й держави-сусіди, що дозволяє Франції виступати лідером широкої геополітичної ініціативи. Париж також пропонує механізми зміцнення співпраці в галузі енергетики, міграції та боротьби з гібридними загрозами [6]. На рівні оборонної політики Франція підтримує розвиток нових технологій подвійного призначення, а також посилення стійкості до інформаційних атак. У 2023–2024 роках вона ініціювала створення платформи обміну розвідданими серед країн-членів ЄС, що мало на меті підвищення ефективності протидії зовнішнім викликам [24]. Французька участь у європейських оборонних проєктах є однією з найвищих серед країн ЄС. Крім того, Франція активно підтримує європейські операції з врегулювання конфліктів в Африці, на Балканах і в Близькому Сході. Ці ініціативи підкреслюють роль Франції як рушійної сили формування спільної безпекової і зовнішньої політики Європи [22].

Отже, історичний шлях Франції у процесі політичної інтеграції Європи демонструє поєднання стратегічного лідерства, обережного прагматизму та здатності до компромісу. Франція постійно адаптувала своє бачення Європи залежно від політичного контексту і внутрішніх викликів, зберігаючи при цьому центральну роль у формуванні інституційного та політичного курсу Європейського Союзу. Її внесок охоплює як заснування ключових європейських структур, так і просування концептуальних ініціатив. Від «Європи націй» де Голля до ідей стратегічної автономії Макрона, французька політика послідовно зберігала акцент на національному суверенітеті в межах спільної європейської дії. Франція неодноразово ініціювала реформи, які дозволяли Союзу ефективно реагувати на внутрішні кризи та зовнішні загрози. Її здатність до політичного

маневрування і пропозиції нових форматів співпраці забезпечує їй статус одного з головних архітекторів європейської інтеграції. Ця роль зберігає актуальність і в сучасних умовах геополітичної нестабільності. Таким чином, Франція залишається однією з провідних рушійних сил європейського політичного проєкту.

2.2. Європейська стратегія Франції у період реформ ЄС (1990–2024 рр.)

Після завершення Холодної війни Франція активно переглядала свою роль у європейському просторі, зосереджуючись на потребі збереження впливу в умовах нової багатополарності. Європейська інтеграція стала ключовим інструментом реалізації стратегічних інтересів Парижа. Зростання кількості держав-членів, виклики глобалізації та зміни безпекового ландшафту змусили Францію коригувати свою політику в межах Європейського Союзу. Починаючи з 1990-х років, Франція прагнула формувати контури інтеграційної моделі, орієнтованої на збереження європейського суверенітету. Центральним для французької стратегії стало поєднання ідеї сильної Європи із внутрішньою консолідацією інституцій. Реформи, ініційовані французькими лідерами, стали відповіддю на системні трансформації в межах Європейського Союзу.

У період розширення Європейського Союзу з 2004 до 2013 року Франція дотримувалася обережного підходу, що поєднував підтримку політики сусідства із стриманою оцінкою щодо повноправного членства нових держав. Французька еліта вбачала в масштабному розширенні потенційну загрозу для інституційної ефективності та політичної єдності Європейського Союзу [11]. Президент Жак Ширак підтримував вступ країн Центральної та Східної Європи, але з певними застереженнями щодо темпів реформ та дотримання копенгагенських критеріїв [16]. Із розширенням до 25 держав у 2004 році Франція активізувала дебати про гнучку інтеграцію, передбачаючи необхідність реформування інституцій Європейського Союзу. Зростання числа членів зменшувало вагу окремих країн, що викликало стурбованість у Парижі щодо втрати домінуючих

позицій [14]. Попри це, Франція активно розвивала економічну співпрацю з новими членами, зокрема Польщею, Чехією та Угорщиною. Проте вона одночасно блокувала подальше розширення, наприклад, щодо Туреччини, наполягаючи на альтернативних форматах співпраці [17]. У внутрішньому дискурсі домінували побоювання щодо соціального демпінгу, особливо після скандалу з «польським сантехніком» у 2005 році. Рівень громадської підтримки розширення був помітно нижчим, ніж у Німеччині чи скандинавських країнах [13]. Таким чином, французький підхід до розширення Європейського Союзу був прагматичним і зваженим, із фокусом на внутрішню стабільність і збереження стратегічного впливу.

Таблиця 2.2 Франція та ключові етапи реформ ЄС (1990–2024)

Рік	Подія / Реформа ЄС	Роль Франції
1992	Підписання Маастрихтського договору	Франція – один із ініціаторів політичного союзу та запровадження євро
1997	Амстердамський договір	Франція підтримала посилення ролі Європарламенту та спільної зовнішньої політики
2000	Саміт у Ніцці та Ніццький договір	Франція як країна-голова Ради ЄС сприяла реформі інституцій перед розширенням
2005	Відхилення Конституції ЄС на референдумі у Франції	Французьке "ні" сповільнило процес політичної інтеграції
2007	Лісабонський договір	Франція підтримала перегляд реформ, запропонованих Конституцією ЄС
2010	Єврокриза: початок фінансових реформ	Франція разом із Німеччиною ініціює механізми стабілізації (ESM)
2015	Міграційна криза	Франція підтримала квоти на розподіл біженців, посилення зовнішніх кордонів
2017	Обрання Е. Макрона та його ініціативи з реформ ЄС	Макрон виступає за єврозону з власним бюджетом, спільного міністра економіки
2020	Пандемія COVID-19 та план відновлення NextGenerationEU	Франція спільно з Німеччиною ініціює масштабний фонд відновлення
2022	Французьке головування в Раді ЄС	Активне просування оборонного союзу та енергетичної незалежності
2024	Дебати щодо реформування інституцій ЄС	Франція підтримує ідею «Європи кількох швидкостей» та посилення стратегічної автономії

Складено автором за джерелом: [11]

Франція зіграла ключову роль у просуванні ідеї Європейської конституції, сподіваючись на укріплення політичної єдності Європейського Союзу. У 2004

році був підписаний Конституційний договір, який мав замінити попередні договори та встановити спільну юридичну основу [12]. Цей документ отримав підтримку на рівні більшості держав-членів, однак у Франції відбувся несподіваний провал на референдумі 2005 року, де 54,7% виборців проголосували проти [16]. Основними причинами стали страх втрати національного суверенітету, недовіра до європейських еліт та зростаюча соціальна напруга [14]. Цей результат викликав політичну кризу в Європейському Союзі та змусив лідерів шукати нові інституційні рішення. Франція, попри поразку, продовжила брати активну участь у переговорах щодо реформування Союзу. У 2007 році було запропоновано Лісабонський договір як компромісне рішення, що враховувало чутливість громадської думки. Договір містив важливі положення щодо посилення ролі Європейського парламенту, створення постійного президента Ради ЄС і зміцнення зовнішньої політики [15]. Французький уряд схвалив ратифікацію документа парламентським шляхом, уникаючи повторного референдуму, аби не допустити нової поразки.

У Лісабонському договорі відобразилися численні положення Конституційного договору, однак в урізаному та менш символічному вигляді. Для Франції це був крок назад у просуванні наднаціональної моделі Європейського Союзу, але водночас компроміс, який дозволив зберегти функціональність інституцій. Ратифікація відбулася в лютому 2008 року за президентства Ніколя Саркозі, який прагнув уникнути конфронтації з опозицією та суспільством [15]. На міжнародному рівні Франція підтримала створення посади Верховного представника ЄС із зовнішніх справ, прагнучи посилити координацію європейської дипломатії. Підтримка цього положення відображала бажання Парижа збільшити стратегічну автономію Європи [20]. Після ратифікації Лісабонського договору Франція активізувала діалог щодо інституційної реформи Європейського Союзу, зокрема у сфері оборонної політики та цифрового суверенітету. Президент Франції висловлював ідею «європейського ренесансу» як альтернативу американській або китайській

гегемонії [24]. У контексті глобальних викликів французька дипломатія залишалася прихильною до формування стратегічно незалежної Європи. Незважаючи на певні втрати у сфері символізму, Франція змогла утримати лідерські позиції в реформуванні європейських інституцій [16].

Ідея «Європи на кількох швидкостях» стала одним із центральних елементів французької концепції багаторівневої інтеграції. Ще з 1994 року Франція виступала за те, щоб окремі країни могли рухатися вперед у спільних проектах без обов'язкової участі всіх держав-членів [11]. У XXI столітті ця концепція здобула нове звучання у відповідь на розширення Європейського Союзу та гальмування реформ. Підтримка від так званого «мотора ЄС» – Франції та Німеччини – забезпечила легітимність для запуску окремих інтеграційних ініціатив, як-от Спільна політика безпеки та оборони. Ідея багаторівневої Європи дозволяла Парижу зберігати ініціативу та уникати блокування реформ менш підготовленими країнами [13]. Президент Еммануель Макрон відновив дискурс про «Європу колективного суверенітету» у своїй промові в Сорбонні у 2017 році, де окреслив бачення ядра Європейського Союзу [8]. Він запропонував створення окремого бюджету для єврозони, міністерства фінансів ЄС та окремих структур безпеки. Ці ініціативи не були реалізовані в повному обсязі, однак започаткували дискусії про асиметричний розвиток інтеграції. Модель «Європи на кількох швидкостях» залишалася інструментом адаптації Союзу до нових умов. Вона дозволяла уникати паралічу в ухваленні рішень і зберігати динамізм реформаційного процесу.

Франція послідовно відстоює ідею «Європи клубів», де окремі країни можуть рухатися з різною інтенсивністю відповідно до своїх можливостей. Такий підхід забезпечує баланс між поглибленням інтеграції та збереженням політичної гнучкості [17]. В умовах політичних криз 2010-х років, Франція ініціювала створення структур, що дозволяли лідерам країн-учасниць швидко реагувати на виклики. Макрон виступав за створення «європейської агенції з міграції» та зміцнення Шенгенської зони шляхом диференціації правил

в'їзду [24]. Франція також підтримала ідею формування Європейської оборонної ініціативи, у межах якої країни з більш високим військовим потенціалом співпрацюють інтенсивніше. Концепція багаторівневої Європи знайшла відображення у реформі економічного управління, зокрема в реформі пакту стабільності та зростання. Французький уряд неодноразово заявляв, що ця модель дозволяє уникнути нав'язування рішень менш підготовленим державам. Водночас модель «кількох швидкостей» викликає критику в менш розвинених країнах Європейського Союзу, що побоюються перетворення на периферію [11]. Попри це, концепція залишається ключовим елементом французької стратегії адаптації Союзу до нових реалій. Вона дозволяє Парижу зберігати лідерство в інтеграційних процесах і просувати власний порядок денний.

Фінансова криза 2008–2009 років виявила структурні недоліки єврозони, змусивши Францію активізувати співпрацю з Німеччиною для створення антикризових механізмів. Паризька адміністрація підтримала створення Європейського стабілізаційного механізму та посилення моніторингу бюджетної дисципліни [13]. Водночас Франція наполягала на необхідності зміцнення соціального виміру економічної політики Європейського Союзу. Президент Франції виступив за введення податку на фінансові трансакції, однак ініціатива не знайшла широкої підтримки. Після 2012 року Франція підтримала запуск банківського союзу, що стало вагомим кроком до фінансової консолідації єврозони [19]. Політика Парижа в період фінансової кризи мала на меті досягнення балансу між стабільністю ринку та захистом соціальних стандартів. Цей підхід забезпечив Франції репутацію ініціатора стратегічних реформ, що враховують інтереси різних груп.

У період міграційної кризи 2015 року Франція виступила за солідарну відповідальність у прийомі біженців, підтримавши механізми перерозподілу навантаження між державами-членами. Проте у внутрішньому політичному середовищі зросло невдоволення такою політикою, що відобразилося в

посиленні позицій правопопулістських партій [5]. Франція вжила низку заходів щодо посилення прикордонного контролю та посилила участь у спільних операціях FRONTEX. Еммануель Макрон у 2018 році запропонував створити єдину європейську систему надання притулку та прискорення процедури депортації економічних мігрантів [24]. Водночас французький уряд виступив проти повного закриття кордонів, підкреслюючи важливість дотримання гуманітарних стандартів. Реалізація політики стала прикладом прагматичного підходу, орієнтованого на поєднання безпеки та солідарності. Франція прагнула забезпечити контрольований підхід до міграції, не порушуючи базові європейські цінності.

Франція відіграла провідну роль у переговорах щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу, дотримуючись жорсткої лінії у відстоюванні цілісності внутрішнього ринку. Президент Еммануель Макрон неодноразово наголошував, що не може бути «Brexit à la carte» – Лондон не повинен отримати переваг від виходу без виконання зобов'язань [6]. Французька влада виступала проти подовження термінів для укладення угоди, наполягаючи на збереженні графіка виходу Великої Британії. У переговорах Париж вимагав забезпечити прозорі умови для конкуренції, уникнення демпінгу та доступ до британського ринку лише за чітко визначених правил [10]. Важливою для Франції була також доля рибальства, особливо в контексті прав французьких рибалок у британських водах [12]. Макрон публічно попереджав про ризик фрагментації європейської єдності у разі поступок Британії, що могло б стимулювати інші країни до перегляду умов членства [10]. У координації з головним перемовником від Європейського Союзу Мішелем Барньє Франція підтримувала єдиний переговорний фронт. Після підписання Угоди про торгівлю та співпрацю у грудні 2020 року французька сторона зосередила увагу на її виконанні, особливо у сфері рибальства та митного контролю [12]. Уряд Франції наполягав на створенні національних механізмів моніторингу виконання угоди та посилення прикордонної інфраструктури в Ла-Манші. Така

позиція дозволила Парижу зміцнити імідж захисника європейських правил у кризовій ситуації.

Після кризи єврозони Франція активізувала зусилля з модернізації економічного управління Європейського Союзу, акцентуючи увагу на потребі створення фіскального та політичного центру в межах єврозони. Президент Еммануель Макрон у 2017 році у своїй промові в Сорбонні окреслив бачення глибшої інтеграції, яка включає спільний бюджет єврозони, міністра фінансів та єдиний борговий інструмент [8]. Франція виступила за створення спеціального стабілізаційного фонду для підтримки країн-членів у разі асиметричних шоків. Одним із ключових елементів стало питання фіскального союзу, зокрема реформування Пакту стабільності та зростання, який Франція вважала надто обмежувальним. Після пандемії COVID-19 Париж домогся прориву в ініціюванні Фонду відновлення Європейського Союзу обсягом 750 мільярдів євро, що передбачав спільне боргове фінансування на рівні Союзу [9]. Цей крок став першим прецедентом справжньої фінансової солідарності між державами-членами. Франція виступала за те, щоб цей механізм став постійним інструментом антикризової політики в євзоні. У партнерстві з Німеччиною Париж ініціював робочу групу щодо перегляду бюджетних правил та узгодження податкової політики. Французька позиція вказувала на необхідність перейти від орієнтації виключно на дефіцит до стимулювання інвестицій у стратегічні галузі.

Попри підтримку з боку окремих південних країн, французька ідея поглибленої фіскальної інтеграції викликала опір серед північних держав-членів, зокрема Нідерландів, Австрії та Швеції. Ці країни побоювалися втрати національного контролю над бюджетами та посилення фінансової відповідальності за менш дисципліновані країни. Франція ж акцентувала увагу на асиметричності єврозони, де відсутність механізмів фіскального вирівнювання створює дисбаланси. Париж неодноразово закликав до уніфікації податкових ставок для цифрових корпорацій, що, за логікою французької

стратегії, мало зменшити податкову конкуренцію в межах Союзу [6]. У 2021 році Франція підтримала впровадження мінімального глобального податку в розмірі 15% для транснаціональних корпорацій, ініційованого в межах ОЕСР [23]. У рамках французького головування в Раді Європейського Союзу у 2022 році уряд Макрона зробив пріоритетом затвердження фіскальної реформи. Водночас Париж підкреслював важливість збереження національного суверенітету у сфері соціальної політики, що мало збалансувати централізацію в бюджетній сфері. Франція демонструвала гнучкий підхід до модернізації єврозони, уникаючи крайнощів як повної централізації, так і повної децентралізації.

Модернізація єврозони в баченнях Франції була частиною ширшої стратегії зміцнення європейського суверенітету, яка включала енергетичну, цифрову, військову та промислову компоненти. Французький уряд виступив за створення єдиного ринку капіталу та цифрового суверенітету, що мало зменшити залежність від американських технологій. У 2020 році Франція підтримала розробку платформи GAIA-X як європейської альтернативи Amazon Web Services, Google Cloud та Microsoft Azure [21]. У промисловій політиці Париж підтримав створення європейських консорціумів у сфері напівпровідників та виробництва акумуляторів, співпрацюючи з Німеччиною, Італією та

Іспанією [22]. У сфері енергетики Франція просувала концепцію «ядерного ренесансу» як бази для досягнення кліматичних цілей Європейського Союзу. Президент Макрон оголосив у 2021 році про будівництво шести нових ядерних реакторів та розробку малих модульних реакторів [24]. Цей підхід контрастував із німецькою політикою відмови від атомної енергетики, створюючи дебати про спільну енергетичну стратегію. Французька ініціатива зміцнення суверенітету отримала підтримку в європейських інституціях, однак реалізація залишалася нерівномірною через відмінності між державами. Париж продовжував

відстоювати концепцію сильного і незалежного Європейського Союзу у глобальному контексті.

Франція була ініціатором ідеї стратегічної автономії Європейського Союзу як інструменту зменшення залежності від зовнішніх акторів, насамперед США та Китаю. Ця ідея набула нового значення після 2016 року, коли Велика Британія вийшла з Європейського Союзу, а Сполучені Штати взяли курс на ізоляціонізм. Париж просував концепцію автономії у сфері безпеки, оборони, промисловості, енергетики та цифрових технологій [9]. Президент Макрон неодноразово заявляв, що «Європа повинна навчитися самостійно захищати себе» [8]. У 2018 році Франція ініціювала створення Європейської ініціативи втручання (EI2), яка передбачає спільну підготовку та участь армій ЄС у зовнішніх операціях. Ця ініціатива була підтримана 14 країнами, включаючи Німеччину, Італію та Нідерланди [19]. Франція також брала активну участь у розвитку Постійного структурованого співробітництва (PESCO) у сфері оборони. У 2022 році в рамках французького головування в Раді Європейського Союзу Париж просував створення швидкого реагування ЄС у складі 5 тисяч військових [23]. Концепція автономії також включала розвиток спільного озброєння та відмову від американських платформ у ключових сферах.

Позиція Франції щодо стратегічної автономії часто викликала суперечливу реакцію серед партнерів по Європейському Союзу, особливо в контексті відносин із НАТО. Париж наполягав на тому, що стратегічна автономія не суперечить трансатлантичному партнерству, але є необхідним доповненням до нього [6]. Франція вважала, що надмірна залежність від Сполучених Штатів ставить під загрозу здатність Європейського Союзу діяти незалежно у критичних ситуаціях. У 2021 році після підписання оборонного альянсу AUKUS без участі Франції та Європейського Союзу Париж різко розкритикував союзників, вважаючи це свідченням ігнорування європейських інтересів [20]. Цей випадок лише посилив французькі заклики до автономії у стратегічному плануванні. Одночасно Франція розвивала двосторонні

ініціативи з Італією, Грецією та країнами Балтії щодо спільного оборонного виробництва. Програма FCAS (Future Combat Air System), що реалізується спільно з Німеччиною та Іспанією, стала символом прагнення створити незалежну європейську технологічну платформу. Франція також підтримала ідею створення європейського оборонного ринку зі спільними стандартами. Париж підкреслював, що стратегічна автономія – це не відмежування, а розширення інструментів для захисту власних інтересів.

У ширшому контексті Франція розглядала стратегічну автономію як базу для нового європейського гуманізму, що поєднує політичну волю, технологічну спроможність і культурну ідентичність. Президент Макрон у промові в Страсбурзі у 2022 році заявив, що Європейський Союз повинен переосмислити свою роль у світі, виходячи не з наслідування моделей, а з формування власної [24]. Франція підтримувала розвиток європейської кібербезпеки, зокрема шляхом створення Європейської академії з кіберзахисту. У сфері медичної безпеки Париж ініціював створення структури HERA для реагування на майбутні пандемії, що стало частиною розширеного стратегічного підходу. У дипломатії Франція просуvala концепцію «стратегічної компасу» – документа, що мав визначити ключові цілі безпекової політики Європейського Союзу до 2030 року. У межах економічного виміру Париж наполягав на активному використанні євро в глобальних розрахунках для зменшення залежності від долара США. Також Франція підтримувала створення механізмів захисту від вторинних санкцій, які часто застосовувалися американською стороною проти компаній, що співпрацюють з третіми країнами. Такий підхід підкреслював прагнення до реального суверенітету в умовах конкурентного міжнародного середовища. Франція позиціонувала себе як ініціатора нової епохи європейської автономності.

Таким чином, Франція упродовж трьох десятиліть залишалася активним двигуном реформування Європейського Союзу, що прагне поєднати ідеї інтеграції, суверенітету та адаптивності. Її стратегія не обмежувалася лише

інституційними змінами, а охоплювала глибокі трансформації в економіці, обороні, енергетиці та цифровій сфері. Французька політика розширення, модернізації та поглиблення інтеграції відображала прагматичну логіку захисту власних інтересів у межах спільного європейського простору. Пропонуючи моделі гнучкої інтеграції та стратегічної автономії, Франція прагнула зберегти свою роль у змінному балансі сил на континенті. Вона виступала як посередник між Північчю та Півднем Європи, між трансатлантичними обов'язками і прагненням до незалежності. Сучасні виклики, включаючи зміну клімату, безпекову нестабільність і геоекономічне суперництво, лише посилили актуальність французької візії. Париж продовжує наполягати на новому соціальному контракті для Європейського Союзу, який має забезпечити стійкість і глобальну конкурентоспроможність. Французька ініціативність залишається одним із головних драйверів стратегічного оновлення Європейського проєкту.

2.3. Політичне лідерство Франції за президентства Еммануеля Макрона

Політичне лідерство Еммануеля Макрона позначилося новою динамікою у внутрішній та зовнішній політиці Франції. Із самого початку свого президентства у 2017 році Макрон позиціонував себе як нове обличчя французької та європейської політики. Його бачення об'єднаної, сильної та самостійної Європи протистояло як внутрішнім націоналістичним тенденціям, так і зовнішнім загрозам. Макрон об'єднав риторику модернізму із чітким європейським баченням, прагнучи посилити стратегічну автономію Європейського Союзу. На тлі геополітичної нестабільності, він виступив адвокатом реформування Європейського Союзу і поглиблення інтеграції. Президентство Макрона стало періодом інтенсивної законодавчої та дипломатичної активності Франції на європейській арені. Його політичне лідерство характеризується спробою поєднати внутрішні реформи з активною роллю Франції у формуванні нового європейського порядку.

Концепція «суверенної Європи», яку Макрон неодноразово просував, стала ключовим елементом його зовнішньополітичної доктрини. Цей підхід означає прагнення до стратегічної автономії Європейського Союзу у сферах безпеки, оборони, економіки, технологій та енергетики. Президент Франції наголошував, що тільки суверенна Європа здатна ефективно відповідати на виклики XXI століття – від геополітичної нестабільності до кліматичних змін [17]. Макрон послідовно відстоював ідею зменшення залежності від США та Китаю, зокрема у галузях критичних технологій і виробничих ланцюгів [20]. Концепція суверенітету включає також зміцнення оборонного потенціалу Європейського Союзу через розвиток спільної військової промисловості та створення механізмів оперативного реагування. Із початком повномасштабної війни Росії проти України ця концепція отримала нове звучання та стратегічну актуальність [18]. Макрон відстоює думку, що Європа повинна не лише бути економічним гравцем, а й геополітичною силою. Його позиція спрямована не на відокремлення від партнерів по НАТО, а на посилення європейського компонента в рамках трансатлантичного альянсу [20]. Таке бачення стало основою багатьох французьких ініціатив на європейському рівні. Концепція суверенної Європи сьогодні є предметом активної дискусії як у Брюсселі, так і у національних столицях країн Європейського Союзу [6].

Промова Макрона у Сорбонні у вересні 2017 року стала програмною заявою нового курсу європейської політики. Він запропонував низку реформ, серед яких створення бюджету єврозони, посади міністра фінансів Європейського Союзу, спільної системи притулку та оборонного союзу [8]. Президент Франції виступив за побудову «Європи, яка захищає», маючи на увазі як військову безпеку, так і захист соціальної моделі. Його виступ закликав до створення нової європейської цивілізації, здатної адаптуватися до глобальної конкуренції, але без втрати демократичних засад. Він також наполягав на тіснішій співпраці у сфері цифрових технологій та оподаткування транснаціональних корпорацій. Пропозиції Макрона викликали широку дискусію в європейських політичних колах, адже стосувалися питань

національного суверенітету, які багато країн розглядали чутливо. Попри це, його ініціатива стала каталізатором подальших реформ і переговорів щодо модернізації Європейського Союзу. Ця промова визначила напрямок діяльності Франції у межах європейської політики на наступні роки. Багато з ідей, висловлених у Сорбонні, пізніше були включені до Конференції про майбутнє Європи [7].

Конференція про майбутнє Європи, яка розпочалася у 2021 році, була ініційована спільно Європейською комісією, Європейським парламентом та Радою Європейського Союзу. Франція відіграла провідну роль у просуванні цього формату, розглядаючи його як можливість перезавантаження європейського проекту. Під час свого головування в Раді Європейського Союзу у 2022 році Франція активно модерувала дискусії в межах Конференції [24]. Макрон у своїх виступах неодноразово наголошував на потребі залучення громадян до формування європейської політики. У рамках конференції відбулося понад 18 000 заходів у різних країнах Європейського Союзу, що стало безпрецедентним прикладом громадського діалогу [24]. Пропозиції, сформовані в результаті конференції, охоплювали питання реформування інституцій Європейського Союзу, кліматичної політики, охорони здоров'я, цифрової трансформації. Франція наполягала на тому, щоб результати конференції були не лише декларативними, а стали основою для подальших змін у Договорах Європейського Союзу. Макрон запропонував скликати Конвент для перегляду основоположних договорів, зокрема щодо запровадження голосування кваліфікованою більшістю у сфері зовнішньої політики [24]. Ця ініціатива викликала як підтримку, так і опір серед держав-членів.

Протягом головування Франції у Раді Європейського Союзу у першому півріччі 2022 року ключовими пріоритетами були: створення Європейської політичної спільноти, регулювання цифрових платформ, зміцнення обороноздатності та зелена трансформація [25]. Париж акцентував увагу на необхідності технологічного суверенітету, зокрема через прийняття Закону про цифрові ринки (DMA) і Закону про цифрові послуги (DSA). Крім того, Франція

сприяла просуванню оборонного компоненту Європейського Союзу, підтримуючи реалізацію стратегічного компаса безпеки [24]. Особливу увагу було приділено питанням боротьби з дезінформацією та захисту демократичних процесів. Макрон ініціював створення формату політичної взаємодії між країнами Європи, що не є членами Європейського Союзу, – «Європейську політичну спільноту», як майданчик для стратегічного діалогу [7]. Цей формат дозволив включити до обговорень країни Західних Балкан, Східного партнерства та навіть Великобританію. Також було просунуто ідеї посилення енергетичної автономії на тлі зростаючої залежності від російських енергоносіїв. Усі ці ініціативи засвідчили активне лідерство Франції в умовах геополітичного перелому.

Під час головування Франція також просувала реформу Шенгенської зони та запровадження механізмів гнучкого реагування на міграційні кризи. Однією з важливих ініціатив стало створення Шенгенської ради як інституційної платформи для політичного управління міграцією [24]. Франція підтримувала тіснішу координацію з прикордонними агентствами та підвищення ефективності повернення нелегальних мігрантів. У соціальному вимірі Париж наголошував на необхідності гармонізації трудових стандартів і посилення ролі соціального діалогу. У рамках цифрової політики французьке головування сприяло розвитку нормативної бази щодо штучного інтелекту та захисту персональних даних. Водночас Франція виступала проти надмірного регулювання інновацій, відстоюючи баланс між безпекою і конкурентоспроможністю. У галузі охорони здоров'я було просунуто ідею створення Європейського органу з реагування на надзвичайні ситуації у сфері здоров'я (HERA). Пріоритети головування також охоплювали екологічний перехід, зокрема через підтримку вуглецевого податку на кордоні. Ці заходи свідчили про спробу Франції задати новий тон у багатьох політичних напрямках на рівні Європейського Союзу.

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року Франція, на чолі з Макроном, зайняла активну

дипломатичну і військово-політичну позицію. На ранньому етапі конфлікту Макрон зберігав контакти з президентом Російської Федерації, намагаючись стримати ескалацію шляхом переговорів [18]. Проте, зі зростанням агресії, французька позиція стала рішучішою – Франція приєдналася до санкційного тиску на Російську Федерацію і підтримала постачання зброї Україні. У рамках Європейського Союзу Франція відіграла важливу роль у затвердженні пакетів економічних санкцій проти агресора [18]. Макрон публічно заявляв про необхідність допомагати Україні стільки, скільки буде потрібно, включаючи військову, фінансову та гуманітарну підтримку. Франція надала Україні системи протиповітряної оборони, артилерію Caesar та бронетехніку [24]. Окрім того, Париж підтримав надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Президент Франції також висловився за створення Європейської політичної спільноти як простору діалогу з країнами, що поділяють цінності Європейського Союзу [7]. Ця ініціатива була сприйнята як спроба створити проміжну платформу для євроінтеграції держав Східної Європи. Таким чином, Франція діяла як стабілізуючий фактор у надзвичайно напруженому міжнародному контексті.

У другій половині 2022 та у 2023 роках Франція активізувала допомогу Україні, зокрема в контексті формування європейського оборонного потенціалу. Важливим кроком стала підтримка створення тренувальної місії Європейського Союзу для підготовки українських військовослужбовців. Франція також взяла на себе частину зобов'язань у межах Європейського оборонного фонду щодо виробництва боєприпасів та військової техніки. У політичному вимірі Макрон неодноразово наголошував на важливості перемоги України як умови для безпеки всієї Європи. Франція підтримала запровадження спеціального трибуналу для злочинів агресії Російської Федерації, а також збір доказів воєнних злочинів [24]. На самітах Європейського Союзу Макрон просував ідею посилення єдності Європейського Союзу у питаннях оборони та енергетики. Крім того, Франція виступила ініціатором переговорів щодо спільних закупівель газу і формування стратегічних запасів енергоносіїв. У рамках

співпраці з НАТО, французькі сили були дислоковані у Східній Європі, включаючи Румунію, як частина стримування Російської Федерації. Активна участь Франції в антикризовій дипломатії, зокрема щодо глобальної продовольчої безпеки, зміцнила її імідж відповідального та передбачуваного лідера в Європі.

У межах Європейського Союзу Еммануель Макрон послідовно просував ідею формування спільної оборонної політики, яка не дублює НАТО, а доповнює її через європейські механізми. Ініціатива PESCO (Постійна структурована співпраця) стала важливою платформою для поглиблення військово-промислової інтеграції держав-членів Європейського Союзу. Франція виступала за посилення координації оборонних проєктів, розвиток спільного озброєння та створення сил швидкого реагування [20]. Особливу увагу Макрон приділив досягненню оперативної сумісності між арміями країн-членів через спільні навчання та стандартизацію. У цьому контексті Франція підтримала створення Європейської ініціативи втручання, яку сприймала як більш гнучкий формат співпраці, поза межами інституційних рамок Європейського Союзу [17]. Одночасно Париж заохочував участь приватного сектору у розвитку оборонних технологій, вбачаючи в цьому шлях до посилення конкурентоспроможності Європи. Прогрес у межах PESCO залишався нерівномірним, однак Франція відігравала провідну роль у реалізації найамбітніших проєктів. Це свідчило про прагнення Франції до ролі координатора і лідера європейської оборонної інтеграції.

Європейський оборонний фонд (EDF), створений у 2017 році, став ще одним ключовим інструментом, який Франція підтримувала як засіб зміцнення оборонної автономії Європейського Союзу. Макрон неодноразово підкреслював, що без потужної промислової бази неможливо забезпечити стратегічну незалежність Європи [24]. Франція активно залучалася до фінансування проєктів у сфері дронів, протиповітряної оборони, кібербезпеки та штучного інтелекту. EDF дозволив країнам Європейського Союзу співпрацювати у розробці інноваційних технологій без повної залежності від американських або

азійських постачальників. У цьому контексті французькі компанії, такі як Dassault Aviation і Thales, виступили основними отримувачами коштів фонду. Ініціативи Парижа орієнтовані не лише на технічну модернізацію, а й на зміцнення політичного впливу через побудову спільних оборонних ланцюгів. EDF розглядався французькою дипломатією як важливий компонент європейського суверенітету в оборонному вимірі. Участь у проєктах фонду також дозволила Франції впливати на стратегічні пріоритети всього Європейського Союзу.

У 2022 році Європейський Союз ухвалив Стратегічний компас – документ, що визначає спільні безпекові та оборонні пріоритети на період до 2030 року. Франція активно сприяла формуванню змісту цього документу, підкреслюючи необхідність оперативності, гнучкості та солідарності між державами-членами [24]. Стратегічний компас включає цілі зі створення Європейських сил швидкого реагування чисельністю до 5 000 осіб, посилення кіберзахисту та зміцнення партнерств із країнами за межами Європейського Союзу. У цьому документі чітко простежується вплив французького підходу до безпеки: поєднання мілітарних елементів із дипломатичними та економічними засобами впливу. Макрон відстоював концепцію «повного спектру дій», що дозволяє Європейському Союзу діяти незалежно у разі кризи, коли НАТО не готове або не хоче реагувати [18]. Прийняття Стратегічного компаса відбулося у період французького головування в Раді Європейського Союзу, що надало документу додаткового символізму. Компас також став відповіддю на зростаючі виклики з боку Російської Федерації та Китаю, що загрожують стабільності європейського простору. Франція зробила внесок у забезпечення його комплексного характеру, що охоплює як військові, так і невоєнні аспекти безпеки. Це укріпило її позиції як рушійної сили нової європейської безпекової архітектури.

Попри активне лідерство, Франція неодноразово стикалася з опором з боку інших країн-членів Європейського Союзу, які не завжди поділяли амбіції Парижа. Німеччина, головний партнер Франції, іноді займала обережнішу

позицію щодо глибини оборонної інтеграції. Водночас деякі країни Центральної та Східної Європи, зокрема Польща та країни Балтії, висловлювали занепокоєння щодо можливої конкуренції з НАТО [17]. Їхнє бачення безпеки більше орієнтоване на Сполучені Штати Америки як головного гаранта стабільності в регіоні. Французькі ініціативи вважалися надто централізованими або такими, що порушують баланс інтересів у Європейському Союзі. Також у деяких випадках Франція критикувалася за прагнення просувати власний військово-промисловий комплекс через загальноєвропейські механізми. Подібна критика підживляла довіру до Парижа у частини союзників. Наявність суперечностей неодноразово проявлялася у переговорах щодо бюджету EDF та розподілу оборонних контрактів. Це свідчить про структурні обмеження лідерства Франції, пов'язані з неоднорідністю інтересів у Європейському Союзі.

Крім зовнішнього опору, Еммануель Макрон зіштовхнувся з серйозною внутрішньою критикою, яка послаблювала його позиції як європейського лідера. Протести «жовтих жилетів», які почалися у 2018 році, підважили образ Макрона як реформатора, здатного об'єднати французьке суспільство. Його стиль правління, який часто описується як вертикальний та технократичний, спричиняв відчуження значної частини населення [10]. Опозиційні партії звинувачували його в надмірному фокусі на європейських справах на шкоду внутрішній політиці. Зростання підтримки правих і лівих радикальних сил у Франції підкреслює кризу легітимності президентського курсу. У медіа Макрона почали зображати як «самотнього лідера», який втрачає контакт з електоратом [20]. Внутрішні суперечності та складні реформи, зокрема пенсійна, стали причиною численних страйків і зниження рейтингу президента. У такій ситуації його європейські ініціативи часто не сприймалися як успішні досягнення, а як спроба відволікти увагу від внутрішніх проблем. Це створювало дилему між європейським лідерством і внутрішньою стабільністю.

Після виборів до Європейського парламенту 2024 року, на яких праві популісти значно зміцнили свої позиції, перспективи французького лідерства

стали менш передбачуваними. Макрон неодноразово попереджав про небезпеку дезінтеграції Європейського Союзу у разі перемоги сил, що заперечують цінності ліберальної демократії [5]. Внутрішньополітична криза у Франції, пов'язана з достроковими виборами до Національних зборів, також стала фактором невизначеності. Президент пішов на ризик, розпустивши парламент після успіху Національного об'єднання на європейських виборах, що створило нову хвилю політичної нестабільності [5]. На цьому тлі європейські ініціативи Франції можуть втратити динаміку через обмеженість мандату Макрона та зростання впливу опозиції. Зростає ймовірність зміщення акцентів у європейській політиці з безпекових питань до суто економічних та соціальних. У таких умовах Париж буде змушений шукати нові коаліції підтримки в межах Європейського Союзу. Зміна політичної кон'юнктури в Німеччині, Італії та Іспанії також ускладнює формування спільного бачення реформ. Це знижує потенціал Франції як єдиного і беззаперечного лідера в Європі.

Утім, перспективи французького лідерства не є однозначно негативними, адже політична воля Макрона все ще дозволяє формувати порядок денний. Його досвід, зовнішньополітична впевненість та мережа союзників у європейських інституціях залишаються важливими активами. Ініціативи, пов'язані зі стратегічною автономією, обороною та енергетичною безпекою, мають довгострокову підтримку частини еліт у Брюсселі. Нові виклики, зокрема посилення Китаю та нестабільність у зоні Сахель, змушують країни Європейського Союзу повертатися до логіки спільних дій. У цьому контексті досвід Франції у військових та дипломатичних операціях набуває нового значення. Водночас зростає роль неформальних альянсів, і Франція може використати власну дипломатичну майстерність для просування ініціатив. Питання безпеки і стабільності в Україні залишаються важливими аргументами для збереження впливу Франції у Східній Європі. Також не варто недооцінювати символічне значення Франції як однієї з країн-засновниць Європейського Союзу. Саме на поєднанні історичного спадку та сучасного стратегічного бачення ґрунтується потенціал її майбутнього лідерства.

Таким чином, політичне лідерство Франції за президентства Еммануеля Макрона стало однією з найяскравіших сторінок новітньої історії Європейського Союзу. У центрі цього лідерства перебуває ідея суверенної Європи, здатної діяти незалежно від зовнішніх впливів. Макрон просував численні ініціативи, що охоплюють безпеку, оборону, інституційні реформи та громадянську участь. Його політична активність неодноразово змінювала траєкторію європейського розвитку. Проте реалізація лідерських амбіцій стикалася з численними викликами як на міжнародному, так і на внутрішньому рівнях. Франція залишає за собою роль стратегічного координатора, але потребує адаптації до нових політичних реалій. Майбутнє лідерства Парижа залежатиме від здатності мобілізувати підтримку всередині країни та серед європейських партнерів. У добу турбулентності лише узгодженість дій і довіра можуть гарантувати сталість французького впливу в Європі.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ УЧАСТІ ФРАНЦІЇ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄС

3.1. Франція як один з економічних центрів Європейського Союзу

Франція є одним із ключових економічних центрів Європейського Союзу та світу, поєднуючи потужний економічний потенціал із активною роллю у формуванні інтеграційної політики. Її значення обумовлюється не лише розмірами національного валового внутрішнього продукту, але й історичною участю у створенні європейських інституцій. Франція залишається другою економікою Європейського Союзу після Німеччини та входить до «Великої сімки» провідних держав світу. Вона виступає рушієм розвитку єдиного ринку та ініціатором численних економічних реформ у межах Європейського Союзу. Саме поєднання внутрішніх економічних характеристик і політичної активності забезпечує Франції роль одного з провідних економічних центрів об'єднаної Європи.

Французька економіка є диверсифікованою та поєднує високотехнологічні галузі з традиційним промисловим і аграрним виробництвом. У 2025 році валовий внутрішній продукт Франції оцінюється у 3,1 трлн доларів США, що становить близько 15% від загального ВВП Європейського Союзу [33]. Проте прогнозований темп зростання залишається невисоким – лише 0,6% [45]. Така ситуація пояснюється впливом глобальної економічної нестабільності, інфляційних процесів та потребою у структурних реформах.

Ринок праці Франції характеризується стабільним, але відносно високим рівнем безробіття. У 2024 році він складав 7,1%, що перевищує середній показник по Європейському Союзу [41]. Водночас система соціального захисту країни забезпечує широку підтримку для населення, включаючи пенсійне забезпечення, медичне страхування та допомогу безробітним [21]. Це підвищує соціальну стабільність, хоча й створює додаткове навантаження на державний бюджет [33].

Таблиця 3.1 Вклад Франції в ЄС (станом на 2023–2025 рр.)

Показник	Значення	Коментар
Частка Франції у ВВП ЄС (%)	~17	Друга економіка після Німеччини [33]
Частка у населенні ЄС (%)	~14	Населення близько 68 млн [57]
Внесок до бюджету ЄС (2023, млрд €)	~23	Один із найбільших нетто-внесків [35]
Частка у фінансуванні Спільної аграрної політики (%)	~20	Франція – головний бенефіціар і драйвер аграрних реформ [13]
Експорт товарів у межах ЄС (млрд €)	~310	59% загального експорту Франції йде до країн ЄС [41]
Імпорт товарів з ЄС (млрд €)	~340	Понад 50% імпорту припадає на країни ЄС [43]
Кількість євродепутатів від Франції	81	2-ге місце після Німеччини [54]
Частка Франції в оборонних витратах ЄС (%)	~20	Лідер у сфері спільної безпеки та оборони [62]
Внесок у науку та інновації ЄС (%)	~15	Участь у Horizon Europe, CERN, космічних програмах [46]

Складено автором за джерелом: [37]

Структура економіки Франції заснована на домінуванні сфери послуг, яка формує понад 70% ВВП, тоді як промисловість і сільське господарство забезпечують близько 19% і 2% відповідно [43]. Країна є лідером у розвитку авіакосмічної, атомної, фармацевтичної галузей і відновлюваної енергетики [46]. Сільське господарство залишається найбільшим у Європейському Союзі за обсягами виробництва зернових, вина та молочної продукції [13]. Це робить Францію одним із провідних експортерів продовольства у світі.

Експортна політика Франції спрямована на підтримку глобальної конкурентоспроможності. Основними торговельними партнерами залишаються країни Європейського Союзу, а також США, Китай і Велика Британія [29]. Важливим чинником розвитку є доступ до єдиного ринку: понад 86% малих і середніх підприємств Франції вважають його основним драйвером

зростання [55]. Це підтверджує стратегічну важливість участі у європейській інтеграції для французької економіки.

Франція виступає не лише економічним, але й політичним центром Європейського Союзу. Саме вона разом із Німеччиною заклала основи Європейського економічного співтовариства, а пізніше – Європейського Союзу [44]. Історично Франція прагнула до поглиблення інтеграції, але зберігала обережність у питаннях передачі частини суверенітету наднаціональним структурам [27]. Цей баланс між національними інтересами та європейськими зобов'язаннями зберігається і сьогодні.

Вагому роль Франція відіграє у розвитку єдиного ринку Європейського Союзу. Її пропозиції щодо гармонізації стандартів, захисту споживачів і посилення конкурентної політики суттєво вплинули на функціонування внутрішнього ринку [26]. У 2024 році Франція активно просуvala ідею промислової стратегії Європейського Союзу, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації [30]. Це свідчить про прагнення країни не лише користуватися перевагами інтеграції, але й визначати її стратегічні напрями.

Особливе значення мають ініціативи Франції у сфері фінансової інтеграції. Участь у створенні єврозони та подальший розвиток спільної валютної політики продемонстрували готовність країни брати на себе значні зобов'язання заради стабільності Європейського Союзу [38]. Франція підтримує ідею подальшої інтеграції фінансових ринків для забезпечення інвестиційної привабливості та економічної безпеки [42]. Це дає змогу країні утримувати статус ключового економічного актора у регіоні.

Політика Франції у Європейському Союзі тісно пов'язана з питаннями енергетичної безпеки та екологічної трансформації. Париж виступає за розвиток «зеленої економіки» та перехід до відновлюваних джерел енергії, зберігаючи водночас потужний ядерний сектор [41]. Такий підхід дозволяє країні впливати на формування кліматичної та енергетичної політики Союзу. Він також підсилює позиції Франції у глобальній боротьбі з кліматичними змінами.

Разом із економічним впливом Франція демонструє політичне лідерство у кризові періоди. Під час пандемії COVID-19 та енергетичної кризи 2022–2023 років країна активно підтримувала ініціативи щодо спільних європейських механізмів стабілізації [35]. Її позиція у сфері оборонної інтеграції також підкреслює прагнення зміцнити роль Європейського Союзу у світі [17]. Таким чином, Франція не лише користується перевагами інтеграції, але й задає напрями її розвитку.

Отже, Франція виступає одним із провідних економічних центрів Європейського Союзу завдяки своїм макроекономічним параметрам, розвиненій структурі економіки та активній інтеграційній політиці. Вона поєднує потужні внутрішні ресурси з амбіціями формувати стратегічний порядок денний у Європі. Участь у створенні єврозони, розвиток єдиного ринку та ініціативи у сфері промислової й енергетичної політики підтверджують її провідну роль. Попри виклики уповільнення економічного зростання та соціальних дисбалансів, Франція зберігає здатність бути локомотивом інтеграційних процесів. Її діяльність у межах Європейського Союзу визначає не лише сучасні реалії, але й майбутнє європейської інтеграції.

3.2. Роль Франції в розвитку єдиного європейського ринку та фіскальної політики

Франція є одним із ключових учасників європейської інтеграції, і її роль у формуванні єдиного європейського ринку та фіскальної політики важко переоцінити [44]. Саме Франція поряд із Німеччиною виступила ініціатором процесів, які привели до створення Європейського економічного співтовариства, а згодом – до Європейського Союзу [31]. Участь країни в розбудові єдиного ринку засвідчила прагнення поєднати національні інтереси із необхідністю інтеграції для досягнення економічної стабільності [56]. Водночас фіскальна політика, у тому числі дискусії щодо спільного бюджету, податкової гармонізації та фінансових механізмів, залишається одним із головних напрямів впливу Франції на розвиток Союзу [38]. Поєднання економічного потенціалу та

політичної активності дозволило Франції стати рушійною силою трансформаційних процесів у Європі.

Франція від самого початку інтеграційних процесів активно підтримувала ідею створення єдиного європейського ринку. Вона виступала за гармонізацію торговельних правил і усунення бар'єрів у переміщенні товарів, послуг, капіталу та робочої сили [26]. У 1993 році запровадження внутрішнього ринку стало важливою віхою, яка відкрила нові можливості для французьких компаній. Більшість малих і середніх підприємств країни розглядають доступ до цього ринку як вирішальний чинник конкурентоспроможності [55]. Це особливо важливо, враховуючи, що понад 70% зовнішньоторговельного обороту Франції припадає на країни Європейського Союзу [29].

Однією з ключових сфер участі Франції у розвитку єдиного ринку є регулювання аграрного сектору. Країна традиційно була найбільшим бенефіціаром Спільної аграрної політики, що дозволяє підтримувати фермерів і забезпечувати продовольчу безпеку [13]. Завдяки цій політиці французьке сільське господарство зберігає провідні позиції у виробництві зернових і вина. Крім того, Франція просуває реформування аграрних механізмів із метою їх адаптації до кліматичних викликів і розвитку «зеленої економіки» [41].

Франція відіграє важливу роль у формуванні конкурентної політики Європейського Союзу. Її позиція полягає у необхідності регулювання діяльності транснаціональних корпорацій і недопущення монополізації ринку [26]. У цьому контексті Франція підтримує активну роботу Європейської комісії з питань антимонопольного законодавства. Зокрема, Париж наполягає на посиленні контролю за цифровими компаніями, що забезпечує баланс між економічним розвитком і захистом споживачів [30].

Особлива увага приділяється Францією розвитку європейського енергетичного ринку. Завдяки потужному ядерному сектору країна має можливість пропонувати власне бачення енергетичної політики для Європейського Союзу [46]. Франція просуває ідею створення єдиних правил щодо декарбонізації економіки, збереження енергетичної безпеки та

поступового переходу до відновлюваних джерел [41]. Таким чином, участь Франції у розвитку єдиного ринку охоплює широкий спектр галузей – від сільського господарства до енергетики.

Фіскальна політика Європейського Союзу є одним із найскладніших напрямів інтеграції, і Франція має у ній вирішальний вплив. Вона активно виступала за створення єдиної валюти – євро, що стало фундаментом для фінансової стабільності [42]. Париж підтримує подальший розвиток спільної фінансової архітектури, включаючи Європейський стабілізаційний механізм і банківський союз [38]. Це свідчить про готовність країни брати на себе відповідальність за забезпечення фінансової стійкості всього Європейського Союзу.

Франція послідовно просуває ідею гармонізації податкової політики. Йдеться про необхідність уніфікації корпоративного оподаткування та боротьби з офшорними зонами [26]. Париж виступає проти «податкового демпінгу», який дозволяє деяким країнам залучати інвестиції за рахунок знижених ставок. Саме Франція активно підтримувала запровадження мінімального глобального корпоративного податку, ініційованого Організацією економічного співробітництва та розвитку [33].

Важливим напрямом фіскальної політики є формування спільного бюджету Європейського Союзу. Франція виступає за його збільшення, оскільки вважає, що тільки таким чином можна фінансувати масштабні інфраструктурні проекти, інновації та кліматичні програми [35]. Париж наполягає на створенні окремих бюджетних інструментів для підтримки єврозони, що має сприяти стабільності й конвергенції економік [41]. Це підкреслює прагнення Франції поєднувати національні інтереси з європейськими пріоритетами.

Кризи останніх років підтвердили необхідність фіскальної солідарності в межах Європейського Союзу. Під час пандемії COVID-19 Франція була одним із головних ініціаторів створення спільного фонду відновлення, який передбачав запозичення коштів на рівні Союзу для фінансування програм допомоги [30]. Такий підхід став важливим кроком у напрямі посилення фіскальної інтеграції

та відображав позицію Парижа щодо необхідності колективної відповідальності.

Крім того, Франція підтримує розвиток «зеленої» фіскальної політики. Йдеться про фінансування проєктів з декарбонізації економіки та стимулювання інвестицій у відновлювані джерела енергії [41]. Париж наполягає на тому, що бюджетні механізми мають сприяти екологічній трансформації, одночасно забезпечуючи соціальну справедливість. Це свідчить про комплексний підхід Франції до розвитку фіскальної політики Європейського Союзу.

Незважаючи на активну роль, Франція стикається з низкою викликів у сфері розвитку єдиного ринку та фіскальної політики. Економічне уповільнення, яке у 2025 році прогнозується на рівні лише 0,6% зростання ВВП, створює ризики для реалізації амбітних інтеграційних ініціатив [45]. Зростання соціальних витрат і необхідність реформування пенсійної системи створюють додатковий тиск на державні фінанси [33]. Це обмежує можливості Парижа фінансувати масштабні європейські програми.

У політичному вимірі Франція стикається з внутрішньою опозицією до надмірної інтеграції. Зокрема, посилення позицій ультраправих сил створює загрозу для стабільності курсу на поглиблення співпраці в межах Європейського Союзу [12]. Водночас економічна конкуренція з Німеччиною визначає необхідність пошуку компромісів у питаннях європейського бюджету та податкової політики [32]. Це свідчить про складність поєднання національних інтересів і європейських пріоритетів.

Перспективи розвитку участі Франції у формуванні єдиного ринку та фіскальної політики пов'язані з подальшою модернізацією економіки. Важливим напрямом є розвиток цифрових технологій, які можуть стати новим драйвером інтеграції [30]. Крім того, Париж наполягає на зміцненні оборонно-промислового комплексу в межах Європейського Союзу, що має як економічний, так і політичний вимір [17]. У перспективі це дозволить Франції зберегти роль одного з головних центрів європейської інтеграції.

Таким чином, Франція є провідним учасником розвитку єдиного європейського ринку та фіскальної політики, поєднуючи власні економічні інтереси з амбіціями формувати майбутнє Європейського Союзу. Її роль проявляється у гармонізації торговельних правил, реформуванні аграрної та енергетичної сфер, а також у просуванні фінансової інтеграції. Участь у створенні єврозони, підтримка мінімального корпоративного податку та ініціативи щодо збільшення спільного бюджету демонструють готовність Франції брати на себе відповідальність за стабільність Союзу. Водночас внутрішні економічні труднощі та політична опозиція створюють додаткові виклики. Перспективи участі Франції у цих процесах визначатимуть не лише розвиток країни, але й майбутнє всієї європейської інтеграції.

3.3. Економічні взаємовідносини Франції та України в контексті політики ЄС

Економічні взаємовідносини між Францією та Україною в останні десятиліття набули стратегічного значення у контексті інтеграційних процесів у межах Європейського Союзу [18]. В умовах глобальних викликів та регіональної нестабільності Франція активно підтримує політику Європейського Союзу щодо України, що поєднує економічні, політичні та безпекові аспекти [19]. Для Парижа Україна є не лише партнером у сфері торгівлі та інвестицій, але й ключовим елементом європейської архітектури безпеки [17]. З боку України Франція розглядається як один із найбільш перспективних партнерів у Європейському Союзі з точки зору залучення інвестицій, розвитку інфраструктури та модернізації аграрного сектору [13]. Участь Франції у формуванні політики Європейського Союзу щодо України підкреслює її прагнення поєднувати національні економічні інтереси з загальноєвропейськими цілями.

Історія економічної взаємодії між Україною та Францією сягає XIX століття, коли формувалися перші торговельно-інвестиційні контакти у сфері

промисловості та науки [3]. У радянський період зв'язки мали обмежений характер, проте вже після відновлення незалежності України Франція стала одним із перших партнерів, які підписали базові договори про співпрацю у правовій та гуманітарній сферах [8]. У 1990-х роках співпраця концентрувалася переважно у сфері торгівлі, культурного обміну та спільних освітніх програм.

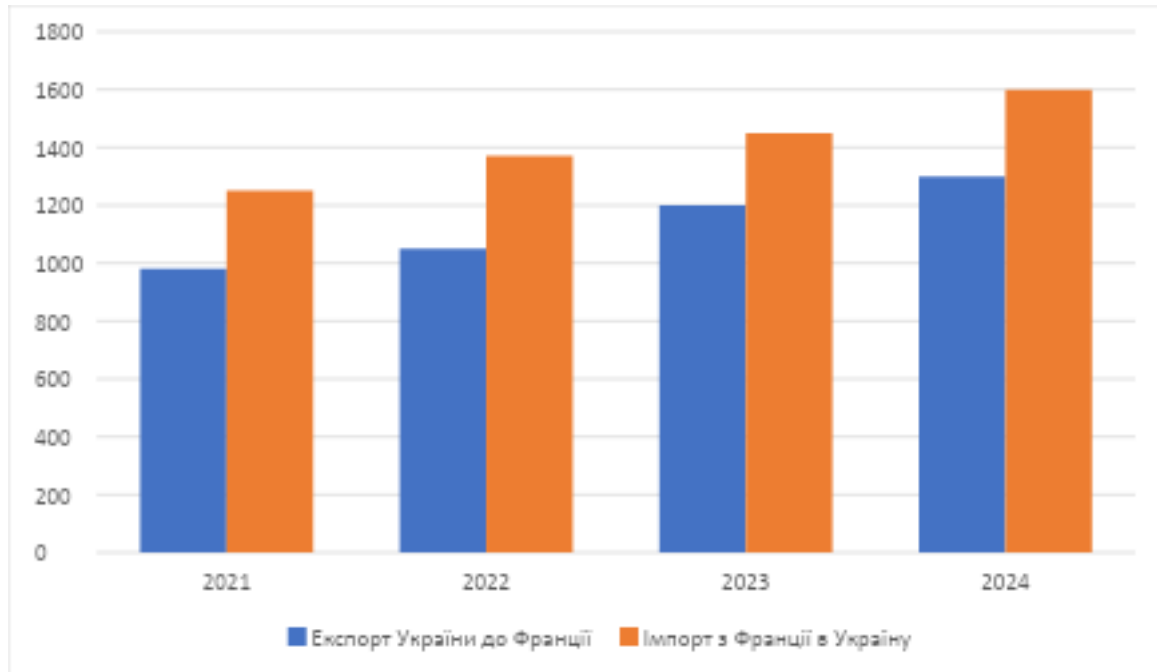

Рис. 3.1 Торговельний баланс між Україною та Францією
(2021–2024, млн євро) [33]

Важливою віхою стало укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом, яка створила правову основу для подальшого розвитку економічних відносин із Францією [2]. Згодом ці контакти зміцнилися завдяки активній участі французьких компаній у банківському секторі, харчовій промисловості та автомобілебудуванні України [13]. У свою чергу, Україна забезпечувала Францію продукцією аграрного комплексу, металургії та енергетичного сектору.

Франція входить до двадцятки найбільших торговельних партнерів України, займаючи провідні позиції серед країн Європейського Союзу [13]. У 2023 році обсяг двосторонньої торгівлі перевищив 2 млрд євро, при цьому значну частку становив експорт української аграрної продукції, зокрема зернових і

олії [22]. У свою чергу, імпорт з Франції до України включав фармацевтичні товари, автомобілі, техніку та продукти харчування з високою доданою вартістю [21].

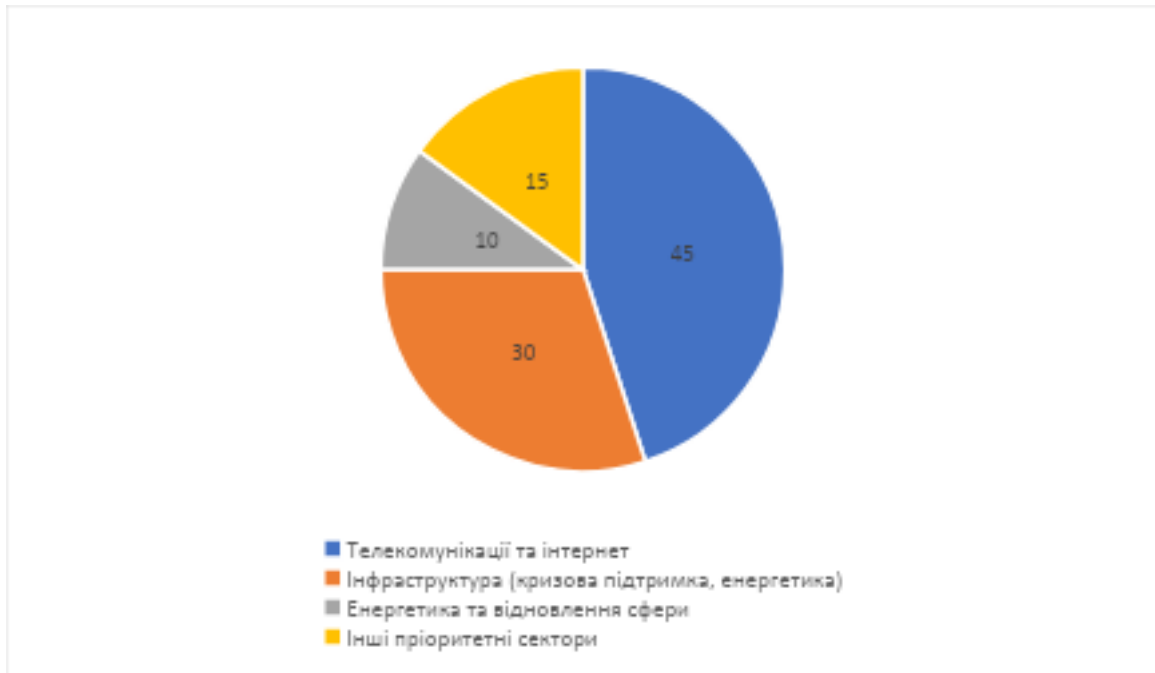

Рис. 3.2 Французькі інвестиції в Україну за секторами
(2024, % від загального обсягу) [16]

Франція також є одним із головних інвесторів у фінансовий сектор України. Банківська група BNP Paribas контролює один із найбільших українських банків, що сприяє стабілізації фінансової системи та впровадженню європейських стандартів управління [18]. Крім того, французькі компанії активно працюють у сфері роздрібної торгівлі та харчової промисловості, забезпечуючи робочі місця та податкові надходження.

Окреме значення має співпраця в енергетичному секторі. Французькі компанії беруть участь у модернізації української енергетичної інфраструктури, включаючи проєкти з розвитку відновлюваних джерел енергії [41]. Це сприяє зміцненню енергетичної безпеки України та інтеграції до європейського енергетичного ринку.

Політика Європейського Союзу щодо України безпосередньо впливає на динаміку економічних відносин із Францією. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом створила нові можливості для лібералізації торгівлі,

що зняло більшість тарифних та нетарифних бар'єрів [2]. Французькі компанії отримали доступ до українського ринку на умовах, які відповідають стандартам європейського ринку.

Таблиця 3.2 Українці у Франції (2022–2025 рр.)

Показник	2022	2023	2024	2025
Загальна кількість українців у Франції (тис.)	~100	~140	~145	~150
Чоловіки (%)	37	38	39	39
Жінки (%)	63	62	61	61
Діти до 18 років (%)	30	28	27	26
Дорослі працездатного віку (18–64 р.) (%)	61	63	64	64
Особи 65+ (%)	9	9	9	10
Офіційно працевлаштовані (%)	25	36	39	41
Студенти й учні (%)	9	11	12	12
Отримують тимчасовий захист (%)	100	100	95	92

Складено автором за джерелом: [11]

У рамках Спільної аграрної політики Франція підтримує надання Україні доступу до європейських програм розвитку сільського господарства [13]. Це дозволяє українським виробникам адаптуватися до європейських стандартів і розширювати експортні можливості. Одночасно Франція відіграє важливу роль у підтримці реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та забезпечення прозорості у сфері держзакупівель [15].

Європейська політика Франції також стосується питань фінансової стабільності. Париж підтримує залучення України до європейських фінансових механізмів, включаючи програми макрофінансової допомоги [33]. Це створює основу для інтеграції України у європейський економічний простір.

Однією з ключових перспектив у відносинах є розвиток енергетичного партнерства. Франція зацікавлена у залученні України до європейських енергетичних проєктів, зокрема у сфері відновлюваної енергетики та ядерної безпеки [41]. Співпраця у цій сфері має стратегічне значення для обох країн, враховуючи енергетичні виклики, що постали перед Європою.

Не менш перспективною є інфраструктурна співпраця. Французькі компанії мають досвід у будівництві транспортних коридорів та модернізації міського транспорту, що може бути використано в Україні у процесі повоєнного відновлення [19]. Особливу увагу заслуговує участь французького бізнесу у проєктах з реконструкції доріг, мостів та залізниць.

Аграрний сектор також має значний потенціал для поглиблення співпраці. Франція готова ділитися технологіями у сфері органічного землеробства, зрошувальних систем і переробної промисловості [13]. Це дозволить Україні не лише збільшити обсяги виробництва, але й підвищити його якість відповідно до європейських стандартів.

У лютому 2024 року Франція й Україна підписали Угоду про співробітництво у сфері безпеки – документ діє 10 років [3]. Згідно з нею, Франція надає військову допомогу Україні, modernізує оборонні спроможності, а також зобов'язується сприяти інтеграції України до євроатлантичних інституцій, зокрема НАТО [3]. Крім того, передбачено спільні оборонно-промислові проєкти: розвиток української оборонної промисловості, виробництво боєприпасів, ремонт техніки й науково-дослідна співпраця.

Ще один важливий документ – Грантова угода, підписана в червні 2024 року, про виділення Францією 200 млн € на відновлення критичної інфраструктури України (енергетика, вода, інфраструктура, медичний сектор, розмінування) [4]. До того ж, у 2024-2025 роках між урядами створено фонд реконструкції (Ukrainian Fund), за допомогою якого французькі компанії реалізують проєкти у пріоритетних секторах [58].

Також існує угода про науково-технічну співпрацю: Французька агенція оборонних інновацій (AID) та український кластер Brave1 підписали меморандум про спільні R&D проєкти у сфері оборони – дрони, системи ППО, радіолокація тощо [45]. Ці договори показують, що стратегія Франції – не просто короткострокова підтримка України, а системне інвестування в безпеку, індустрію та реконструкцію.

Отже, економічні взаємовідносини між Францією та Україною мають стратегічне значення в контексті політики Європейського Союзу. Вони охоплюють історичні аспекти, сучасний стан торгівлі та інвестицій, а також перспективи співпраці у сфері енергетики, інфраструктури та сільського господарства. Франція виступає не лише як торговельний партнер, але й як провідний інвестор та ініціатор реформ, що сприяють європейській інтеграції України. Політика Європейського Союзу створює сприятливі умови для подальшої взаємодії, а роль Франції у цих процесах підкреслює її прагнення зміцнити позиції як економічного і політичного лідера Європи. У майбутньому співпраця між двома країнами може стати прикладом успішної інтеграції національних економік у спільний європейський простір.

ВИСНОВКИ

1. Європейський Союз як політичне та економічне утворення перебуває у процесі постійної трансформації, що вимагає поєднання різних методологічних підходів для його дослідження. Системний, інституційний і конструктивістський аналіз дозволяє оцінити складність інтеграційних процесів та динаміку балансу між національними інтересами і наднаціональними структурами. У цьому контексті Франція виступає важливим елементом інтеграційної архітектури, впливаючи на політичні та економічні зміни. Теоретичні моделі європеїзації демонструють, як внутрішня політика держав-членів трансформується під впливом норм і практик ЄС. Водночас реалістичний підхід наголошує на прагненні Парижа зберегти власну автономію у прийнятті ключових рішень. Поєднання цих перспектив формує цілісне бачення специфіки ролі Франції у процесах трансформації Союзу.

2. Категоріальний апарат дослідження політичного лідерства у ЄС охоплює такі поняття, як інтеграція, стратегічна автономія, європеїзація та м'яка сила. Лідерство Франції не зводиться лише до домінування, воно базується на здатності генерувати ідеї, підтримувати баланс інтересів та формувати коаліції всередині Союзу. Важливе значення має також дипломатичний потенціал, що забезпечує просування французьких ініціатив у сфері безпеки та економіки. Використання концепції «стратегічної автономії» відображає прагнення Парижа до зміцнення суб'єктності ЄС на глобальній арені. Водночас поняття «м'якої сили» демонструє важливість культурного та ідеологічного впливу Франції. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти природу французького лідерства у сучасних умовах.

3. Соціально-економічний та політичний профіль Франції визначає її унікальні позиції в ЄС. Сильна президентська влада створює умови для концентрації зовнішньополітичних рішень і забезпечує сталість курсу. Розвинена економіка з потужними промисловими, аграрними й технологічними секторами робить країну одним із головних центрів європейського господарства. Високий рівень культурного впливу підсилює позиції на

міжнародній арені, а історична спадщина та дипломатичні традиції формують авторитет серед інших держав-членів. Разом із тим внутрішні виклики, пов'язані з соціальною нерівністю, міграційними процесами та питаннями зайнятості, підштовхують Францію до активнішої участі у формуванні політики Союзу. Таким чином, поєднання внутрішнього потенціалу і зовнішніх амбіцій пояснює масштаб французького впливу.

4. В історичному плані Франція завжди залишалася рушійною силою інтеграційних процесів. Від плану Шумана і створення Європейського об'єднання вугілля та сталі до Маастрихтського договору та запровадження євро французькі ініціативи формували основні вектори розвитку ЄС. З одного боку, країна прагнула до поглиблення співпраці, з іншого – відстоювала власні національні інтереси, що призводило до особливого балансу між інтеграцією та суверенітетом. Ця подвійність стала визначальною рисою французької стратегії і сприяла створенню сучасної європейської моделі. Історична ретроспектива доводить, що без участі Франції інтеграційний проект ЄС мав би зовсім інший характер і динаміку.

5. Стратегія Франції у період реформ ЄС з 1990 по 2024 рік демонструє прагнення поєднати розширення Союзу з його інституційним поглибленням. Париж активно підтримував розширення на Схід, водночас виступаючи за зміцнення політичних і економічних механізмів. Після фінансової кризи 2008 року Франція акцентувала увагу на реформуванні єврозони та створенні стабілізаційних інструментів. У сфері безпеки було ініційовано низку проектів щодо посилення європейської оборонної політики. Особливої ваги набули спільні французько-німецькі ініціативи, які стали основою для нових інтеграційних форматів. Стратегія цього періоду засвідчує прагнення Франції виступати головним архітектором трансформаційних змін у ЄС.

6. Політичне лідерство Франції у період президентства Еммануеля Макрона проявилось у численних ініціативах, спрямованих на реформування Союзу. Президент послідовно просуває концепцію стратегічної автономії, наголошуючи на необхідності посилення європейської незалежності від

зовнішніх акторів. Його ініціативи стосуються як економічної, так і безпекової сфер, включаючи пропозиції щодо створення нових механізмів оборонної співпраці. У політичному дискурсі Макрона поєднуються прагматизм і амбіційність, що дозволяє позиціонувати Францію як провідного актора. Водночас опір частини держав-членів та внутрішні соціальні протести засвідчують обмеженість можливостей для реалізації всіх задумів. Проте у стратегічній перспективі французьке лідерство зберігає значний потенціал.

7. Франція є одним із ключових економічних центрів Європейського Союзу, що підтверджується масштабами її виробництва та роллю у визначенні макроекономічних параметрів. Країна має розвинений аграрний сектор, потужну промислову базу та сучасні сфери послуг. Економічна вага Франції дозволяє їй бути серед головних ініціаторів політики стабілізації єврозони та учасником процесів узгодження спільних фінансових рішень. Поряд із Німеччиною вона формує ядро економічного розвитку ЄС. Водночас внутрішні економічні труднощі, такі як безробіття серед молоді чи зростання боргового навантаження, створюють певні виклики для французького лідерства. Попри це, загальний економічний потенціал країни робить її вагомим чинником інтеграційних процесів.

8. У розвитку єдиного європейського ринку та формуванні фіскальної політики Франція відіграє одну з ключових ролей. Вона активно виступає за гармонізацію податкової системи, координацію бюджетних правил і впровадження нових механізмів фінансової солідарності. Позиція Парижа спрямована на усунення структурних дисбалансів у межах єврозони та забезпечення стабільності єдиного ринку. Франція також підтримує створення спільних фондів для подолання кризових явищ і стимулювання інновацій. Завдяки активній участі у виробленні правил функціонування ринку країна значною мірою визначає його архітектуру. Це підтверджує статус Франції як важливого регулятора економічної інтеграції.

9. Економічні взаємовідносини Франції та України демонструють послідовний розвиток у контексті політики ЄС. Франція підтримує прагнення

України до інтеграції у європейський економічний простір, надаючи сприяння у впровадженні реформ і розвитку стратегічних галузей. Торговельний обіг між країнами зростає, особливо у сферах сільського господарства, енергетики та машинобудування. Спільні проекти спрямовані на модернізацію української інфраструктури та посилення енергетичної безпеки. Українсько-французьке співробітництво стає важливим чинником у політиці Східного партнерства, що підвищує роль Парижа у східноєвропейському регіоні. Такі відносини зміцнюють позиції Франції як глобального актора, здатного формувати політику не лише всередині ЄС, а й за його межами.

Таким чином Франція залишається одним із ключових рушіїв трансформації Європейського Союзу. Поєднання історичного досвіду, економічного потенціалу, політичного лідерства та культурного впливу формує підґрунтя для її вагової ролі у сучасних інтеграційних процесах. Париж прагне поєднувати внутрішні амбіції з потребами європейської єдності, що робить його стратегію гнучкою, але водночас суперечливою. У майбутньому французьке лідерство залежатиме від спроможності зберегти баланс між інтеграційними ініціативами та національними інтересами, а також від здатності враховувати позиції інших держав-членів. Незважаючи на виклики, Франція має усі підстави залишатися провідним актором у процесах європейської трансформації та гарантом стабільності Союзу на глобальній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Договір про Європейський Союз (Маастрихт, 7 лютого 1992 року – консолідована редакція станом на 26 жовтня 2012 року). Європейський Союз; Договір, Міжнародний документ від 26.10.2012.
2. Договір про функціонування Європейського Союзу (колишній Римський договір; консолідована редакція 2012 року). Європейський Союз; Договір, Міжнародний документ, станом на 2012.
3. Agreement on security cooperation between Ukraine and France. 16 February 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89005#:~:text=Agreement%20on%20security%20cooperation%20between%20Ukraine%20and%20France,-16%20February%202024&text=The%20Participants%20confirm%20that%20they,recognised%20borders%20as%20of%201991>.
4. Defense Cooperation, Restoration of Critical Infrastructure, and Use of Nuclear Energy for Peaceful Purposes: Ukraine and France Have Signed Four Documents. 7 June 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/oboronna-spivpracya-vidnovlennya-kritichnoy-i-infrastrukturi-91397>
5. Біленчук П. Україна-Франція: договірні основи взаємовідносин у гуманітарній та правовій сферах. – *Навчальний посібник*. – Київ: КИЙ, (Серія „Міжнародне співробітництво”) 2009. 80 С.
6. Іваненко О.А. Українсько-французькі зв'язки: наука, освіта, мистецтво (кінець XVIII – початок XX ст.). – К.: *Інститут історії України НАН України*, 2009. 320 С.
7. Кочубей Л. Сучасні особливості зовнішньої політики Франції в умовах модернізації. *Наукові записки, ІПіЕНД І.Ф. Кураса НАН України. Випуск 1(63)*. 2013. с. 93-113
8. Нариси Зовнішньої Політики Франції: Реконструкція Перспективи Еммануеля Макрона. *Проведене Студентами 3-Го Курсу Освітньої Програми «Міжнародні Відносини» ННІМв Кну Ім. Тараса Шевченка*. 175 С.

9. Омельченко А. Політика Франції в ЄС на початку ХХІ ст. *Наукові праці історичного факультету. Запорізького національного університету*, 2013, вип. XXXVII. с. 252 – 257
10. Рудько С. Зовнішня політика та політичні системи Французької Республіки та Федеративної Республіки Німеччини. *Підручник із курсу. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 298 С.*
11. Рунєєва В. Євроінтеграційна політика Франції у 2007 - 2024 рр. *France's European Integration Policy in 2007-2024. Кваліфікаційна робота магістра / В. А. Рунєєва. – Одеса, 2024. 88 С.*
12. Хватов Ю. Економіка Франції: етапи і аналіз сучасних тенденцій розвитку. *Академічний огляд*. 2016. № 2 (45). с. 118-126
13. Джойнер Е. Вибори у Франції. До чого призведе ризикована гра Макрона? *DW*. 2024. URL: <https://www.dw.com/uk/dostrokovi-vibori-u-francii-do-cogo-prizvede-rizikovana-gra-makrona/a-69349450>
14. Економіка та бізнес-клімат країни акредитації. Посольство України у Французькій Республіці. 2025. URL: <https://france.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/289-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju/ekonomika-ta-biznes-klimat-krayini-akreditaciyi>
15. Малиновська Н.В. Зовнішньополітична стратегія Франції В багатопольному світі на зламі ХХ-ХХІ століття. <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2014/2/22.pdf>
16. Між амбіціями та реальністю: зовнішня політика Франції за президентства Макрона. *Adastra*. 2023. URL: <https://adastra.org.ua/blog/mizh-ambiciyami-ta-realnistyu-zovnishnya-politika-franciyi-za-prezidentstva-makrona>
17. Осінь Макрона: Реформи для Франції та Європи. *PrismUA*. 2017. URL: <https://prismua.org/macrons-autumn-reforms-france-europe/>

18. Особливості зовнішньої політики Франції та військова допомога Україні. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/01/12/osoblyvosti-zovnishnoyi-polityky-francziyi-ta-vijskova-dopomoga-ukrayini/>
19. Політичні відносини між Україною та Францією. Посольство України у Французькій Республіці. 2024. URL: <https://france.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/287-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju>
20. Франція в Україні. Посольство Франції в Україні. 2025. URL: <https://ua.ambafrance.org/-Ukrainien->
21. Франція запропонувала бачення нової «спільноти» для всієї Європи – документ. *Радіо Свобода*. 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-frantsia-spilnota-europa/31899506.html>
22. Франція. Дія Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/exporters-handbook/countries/single-countries/fr/general-information#%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8E>
23. Франція. *Укрінформ*. 2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-francia>
24. Французький погляд на майбутнє ЄС: які реформи пропонує Еммануель Макрон. *Європейська правда*. 2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/09/28/7071560/>
25. Шварц Д. Макрон виключає свою відставку у разі перемоги ультраправих. *DW*. 2024. URL: <https://www.dw.com/uk/makron-viklucae-svou-vidstavku-u-razi-peremogi-na-viborah-ultrapravih/a-69335259>
26. Шейко Ю. Портрет Еммануеля Макрона. *DW*. 2017. URL: <https://www.dw.com/uk/портрет-еммануеля-макрона-продукт-французької-еліти-та-переконаний-європеець/a-38594767>
27. Aussilloux V. Making the Best of the European Single Market. *Bruegel, Policy Contribution Issue №3*. 2017. pp. 1-18

28. Beyza Ç. TEKİN France And European Integration: An Uneasy Relationship. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:7 Sayı:13 Bahar* 2008. pp.131-146.
29. Bublitz E. The European Single Market at 25. *Intereconomics, ISSN 1613-964X, Springer, Heidelberg, Vol. 53, Iss. 6.* 2018. pp. 337–342.
30. Business Climate Survey 2025: France. *Stockholm, Business Sweden.* 2025. pp. 1-32
31. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. *Moving forward together: A Bolder, Simpler, Faster Union. Commission work programme 2025. European Commission. Strasbourg.* 2025. pp. 1-31
32. Jae-Seung Lee The French Road to European Community: From the ECSC to the EEC (1945-1957). *Journal of international and area studies. Volume 11, Number 2,* 2004, pp.107-123.
33. Lefebvre M. France and Europe: an ambivalent relationship. *U.S.-Europe Analysis Series. The Brookings Institution.* 2024. pp. 1-6
34. OECD Economic Outlook, *Volume 2025, Issue 1. Full Report – France.* Paris: OECD Publishing, 2025. 277 p.
35. Salih Isik Bora Toward a more ‘sovereign’ Europe? Domestic, bilateral, and European factors to explain France’s (growing) influence on EU politics, 2017–2022. *French Politics (2023) 21.* pp. 3–24
36. The EU Single Market, a Driver for Economic and Trade Integration. *Direction générale du Trésor. No. 338 • March 2024.* pp. 1-12
37. Waites, N. H. French foreign policy: external influences on the quest for independence. *Review of International Studies, 9(4),* 1983. pp. 251–264
38. Chagnaud I. The Stages in France’s European Financial Integration. *Banque de France.* 2023. URL: <https://www.banque-france.fr/en/publications-and-statistics/publications/stages-france-s-european-financial-integration>

39. Ciulla M., Varma T. The lonely leader: The origins of France's strategy for EU foreign policy. *ECFR*. 2021. URL: <https://ecfr.eu/article/the-lonely-leader-the-origins-of-frances-strategy-for-eu-foreign-policy/>
40. Cokelaere H. Big countries nearly always get EU's prized single market job. 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/big-countries-get-eu-prized-single-market-job/>
41. Economic forecast for France. European Commission. 2025. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/france/economic-forecast-france_en
42. Fejérdy G. The Past, Present and Future of European Integration: A French Perspective. *Hungarian Institute of International Affairs*. 2021. URL: <https://hiia.hu/en/the-past-present-and-future-of-european-integration-a-french-perspective/>
43. France and Ukraine strengthen their defense cooperation. URL: <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/aid/France%20and%20Ukraine%20strengthen%20their%20defense%20cooperation.pdf>
44. France – Economic indicators and forecasts. FocusEconomics. 2025. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/france/>
45. France and the Building of Europe. *Ambassade de France*. 2023. URL: <https://cm.ambafrance.org/France-and-the-Building-of-Europe>
46. France faces sluggish year as economy set to grow just 0.6 percent. DeVere France News. 2025. URL: <https://devere-france.fr/news/France-faces-sluggish-year-as-economy-set-to-grow-just-0-point-6-percent-INSEE-reports>
47. France. S4D4C – Using Science for/in Diplomacy for Addressing Global Challenges. 2022. URL: <https://www.s4d4c.eu/topic/5-2-4-france/>
48. France: Economic and political outline. *Santander*. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/france/economic-political-outline>

49. France's Foreign Policy. Ambassade de France à Oman. 2023. URL: <https://om.ambafrance.org/France-s-Foreign-Policy>
50. French foreign policy. *IFRI – Institut français des relations internationales*. 2025. URL: <https://www.ifri.org/en/regions/europe/france/french-foreign-policy>
51. Germany's Presidency of the Council of the European Union. URL: <https://wayback.archive-it.org/12710/20210708074018/https://www.eu2020.de/eu2020-en>
52. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/strategy_en
53. Krasnyak O. National styles in science diplomacy: France. USC Center on Public Diplomacy. 2018. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/national-styles-science-diplomacy-france>
54. La France dans l'Union européenne. *Représentation permanente de la France auprès de l'UE*. 2024. URL: https://france.representation.ec.europa.eu/qui-sommes-nous/la-france-dans-lue_fr
55. Lequesne C., Avtansh B. France and the European Union. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. 30 Oct. 2019.
56. Newsletter #22 Reconstruction Ukraine - March 2025. URL: <https://www.ccifu.com.ua/uk/novini/n/news/newsletter-22-reconstruction-ukraine-march-2025.html>
57. Over 86% of French SMEs consider access to the European Single Market to be crucial for business growth. Amazon. 2024. URL: <https://www.aboutamazon.eu/news/empowering-small-business/over-86-of-french-smes-consider-access-to-the-european-single-market-to-be-crucial-for-business-growth>
58. Parsons, Craig, 'France and the Evolution of European Integration: the exemplary and pivotal case for broader theories', in Robert Elgie, Emiliano Grossman, and Amy G. Mazur (eds), *The Oxford Handbook of French Politics*, Oxford Handbooks 2016.

59. Socioeconomic indicators – France. Statista. 2025. URL: <https://www.statista.com/outlook/co/socioeconomic-indicators/france>
60. Stocktake of European Action by the President of the French Republic. *Élysée*. 2024. URL: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/stocktake-of-european-action-by-the-president-of-the-french-republic>
61. The Cost of Passivity: Can the Strategic Compass Guide the EU in an Era of Insecurity? 2022. URL: https://www.iiea.com/blog/the-cost-of-passivity-can-the-strategic-compass-guide-the-eu-in-an-era-of-insecurity?gad_source=1&gad_campaignid=9565782866&gbraid=0AAAAAD30q8APIyXyEiudgSKRA2gax3-Dz&gclid=EAIaIQobChMI1rTdnNqjjwMVRaaDBx2E2SRyEAAYASAAEgINbFD_BwE
62. The EU Single Market: Impact on Member States. URL: https://www.amchameu.eu/single_market_study/htdocs/index.html
63. The Mistake and Its Punishment: In 2025, Macron Will Reap the Political Storm He Sowed Last Year. INSS – Institute for National Security Studies. 2025. URL: <https://www.inss.org.il/publication/macron/>
64. Weber G. Zeitenwende à la française: Continuity and change in French foreign policy after Russia’s invasion of Ukraine. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2024. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/13691481241303277>
65. What is the programme of the French Presidency of the Council of the European Union? Ambassade de France au Kenya. 2022. URL: <https://ke.ambafrance.org/What-is-the-programme-of-the-French-Presidency-of-the-Council-of-the-European>